

Primjena rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti u reformi sektora bezbjednosti

Megan Bastik i Danijel de Tores

Primjena rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti u reformi sektora bezbjednosti

Megan Bastik i Danijel de Tores

Geneva Centre for the
Democratic Control of
Armed Forces (DCAF)

Napomena o autorima

Megan Bastik je saradnica na programu za rodna pitanja i sektor bezbjednosti Centra za demokratsku kontrolu oružanih snaga (DCAF) iz Ženeve. Učestvovala je u istraživanjima u okviru Centra i podizanju svijesti javnosti o nasilju nad ženama i seksualnom nasilju tokom oružanih sukoba, a bila je i saradnica na izradi *Seta priručnika o rodnim pitanjima i RSB-u* i *Seta materijala za obuku o rodnim pitanjima i RSB-u*. Megan je prethodno radila u Kvejker kancelariji Ujedinjenih nacija na programu o ljudskim pravima i izbjeglicama, a kao advokat i stručnjak za međunarodno humanitarno pravo radila je u Crvenom krstu Australije. Na Univerzitetu Novog Južnog Velsa završila je humanističke studije i prava, a magistrirala je međunarodno pravo na Kembridž univerzitetu.

Danijel de Tores je zamjenik šefa za specijalne programe DCAF-a i nadgleda rad na DCAF-ovom programu o rodnim pitanjima i bezbjednosti. Prije nego što je počeo da radi u DCAF-u, Danijel je bio koordinator za istraživačke i lobističke aktivnosti u okviru Inicijative za inkluzivnu bezbjednost, privatne fondacije sa sjedištem u Vašingtonu. Tokom svoje profesionalne karijere, osmislio je i sproveo obuku o rodnim i bezbjednosnim pitanjima za zaposlene u vojsci i policiji, za tužioce, sudije, parlamentarce i sve ostale koji se u praksi bave pitanjima reforme sektora bezbjednosti. Na Džordž Mejson univerzitetu u Virdžiniji je diplomirao istoriju i ekonomiju, a na Američkom univerzitetu u Vašingtonu je magistrirao međunarodni razvoj.

Zahvalnica

Ovim putem se zahvaljujemo sljedećim osobama na njihovim komentarima na nacrt ovog Priručnika koji su bili od neprocjenjive važnosti za nas: Pameli Al, Kori Bar, Džejn Beri, Karmeli Bjuler, Suk Čun, Ani Kolekesian, Semu Kuku, Anji Ebnuter, Šeril Hendriks, Helgi Hernes, Lorin Haton, Šarloti Isakson, Sofiji Ivarson, Karin Grim, Margareti Džejkob, Hildi Klemetsdal, Toiko Tonison Klepe, Teodori Krumovoj, Ketlin Kuehnast, Katarini Leinonen, Iliji Luciaku, Sesiliji Mazota, Keli Madel, Juliji Vere-Ogutuu, Ansil Adrian Pol, Almi Vivijen Perez, Leni Peterson, Nikoli Popoviću, Ketrin Kvesada, Kolet Roš, Magdaleni Ris, Odri Rivs, En Dženet Rozgi, Heder Sensibo, Džolin Šumejker, Tari Sonenšajn, Sani Tielmans, En Kristin Trajber, Torun Trigestad i Kristin Valasek.

Posebnu zahvalnost dugujemo Benu Baklandu, Ani Dangovoj i Anki Steri na njihovom dragocjenom istraživanju i pomoći pri uređivanju ovog Priručnika.

Set priručnika o rodnim pitanjima i RSB-u

Ovaj Priručnik o reformi sektora bezbjednosti i rodnim pitanjima je dio Seta priručnika o rodnim pitanjima i RSB-u. Osmišljen je tako da na praktičan način predstavi rodna pitanja za sve one koji rade na reformi sektora bezbjednosti i kreatoru politika u tom sektoru, i sastoji se od sljedećih 13 priručnika i njima odgovarajućih praktikuma:

1. Reforma sektora bezbjednosti i rodna pitanja
2. Reforma policije i rodna pitanja
3. Reforma sistema odbrane i rodna pitanja
4. Reforma pravosuđa i rodna pitanja
5. Reforma kaznenog sistema i rodna pitanja
6. Upravljanje granicama i rodna pitanja
7. Parlamentarni nadzor nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja
8. Donošenje politike nacionalne bezbjednosti i rodna pitanja
9. Nadzor civilnog društva nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja
10. Privatne vojne i zaštitarske kompanije i rodna pitanja
11. Procjena, nadgledanje i vrednovanje RSB-a i rodna pitanja
12. Obuka o rodnim pitanjima za zaposlene u sektoru bezbjednosti
13. Primjena rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti u reformi sektora bezbjednosti
Aneks o međunarodnim i regionalnim zakonima i podzakonskim aktima

DCAF, OEBS/ODIHR i UN-INSTRAW duguju izričitu zahvalnost Ministarstvu vanjskih poslova Norveške koje je omogućilo da ovaj Set priručnika ugleda svjetlost dana.

DCAF

Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga (DCAF) promoviše dobru upravu i reformu sektora bezbjednosti. Centar vrši istraživanja o dobrim praksama, podstiče razvoj odgovarajućih standarda na državnom i međunarodnom nivou, daje preporuke za razvoj odgovarajuće politike, vrši savjetodavnu ulogu i pruža državama programe podrške. Partnere DCAF-a čine vlade, parlamenti, institucije civilnog društva, međunarodne organizacije i niz aktera u sektoru bezbjednosti, kao što su policija, sudstvo, obavještajne agencije, granične službe i vojska.

OEBS/ODIHR

Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) je glavna institucija koja je u okviru OEBS-a zadužena za ljudsku dimenziju pitanja bezbjednosti, tj. široki koncept koji obuhvata zaštitu ljudskih prava, razvoj demokratskih društava sa naglaskom na izbore, izgradnju institucionalnih kapaciteta i upravu, jačanje vladavine prava i promovisanje istinskog poštovanja i međusobnog razumijevanja među pojedincima, kao i među narodima. ODIHR je dao svoj doprinos stvaranju ovog Seta priručnika.

UN-INSTRAW

Međunarodni istraživački i obrazovni institut Ujedinjenih nacija za unapređenje položaja žena (UN-INSTRAW) je jedina organizacija UN-a ove vrste, sa zadatkom razvijanja programa istraživanja koji doprinose jačanju položaja žena i postizanja rodne ravnopravnosti širom svijeta. Putem stvaranja saveza sa zemljama članicama UN-a, međunarodnim organizacijama, akademskim krugovima, civilnim društvom i ostalim akterima, UN-INSTRAW:

- sprovodi istraživanja koja su usmjerena na konkretno preduzimanje aktivnosti po pitanjima roda i njegovog konkretnog uticaja na politiku, programe i projekte;
- stvara veze neophodne za upravljanje znanjem i razmjenu informacija;
- jača kapacitete ključnih učesnika u procesu, kako bi se pitanja roda integrisala u politiku, programe i projekte.

Slika na naslovnoj strani: UN Photo, 2009. Sjednica Savjeta bezbjednosti na kojoj je Savjet jednoglasno usvojio Rezoluciju 1888, insistirajući na hitnom i potpunom obustavljanju svih djela seksualnog nasilja do kojih dolazi tokom oružanih sukoba.

© DCAF, 2010. Sva prava su zaštićena.
ISBN 978-92-9222-148-5

Citirati kao: Megan Bastik i Danijel de Tores: „Primjena rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti u reformi sektora bezbjednosti“. *Set priručnika o rodnim pitanjima i reformi sektora bezbjednosti*. Ur. Megan Bastik i Kristin Valasek. Ženeva: DCAF, OEBS/ODIHR, UN-INSTRAW, 2010.

Prevela Dragana Čurović. Lektura i korektura Biljana Ristović.
Štampa: UNAGRAF d.o.o.

SADRŽAJ

Akronimi	iii
1. Uvod	1
2. Šta se podrazumijeva pod reformom sektora bezbjednosti?	2
2.1 Reforma sektora bezbjednosti	2
2.2 Zbog čega su obuhvaćene žene, djevojke i djevojčice?	2
3. Šta su to rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti?	3
3.1 Pregled	3
3.2 Šta rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti znače zemljama članicama UN-a?	4
4. Na koji način se rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti mogu primijeniti u reformi sektora bezbjednosti?	4
4.1 U nacionalnim i regionalnim bezbjednosnim politikama i akcionim planovima	4
4.2 Putem učešća žena u procesima RSB-a	8
4.3 U reformi sistema odbrane	10
4.4 U reformi policije	14
4.5 U tranzicijskoj pravdi i reformi pravosuđa	18
4.6 U pripremama za slanje osoblja u mirovne misije	21
4.7 Od strane država umiješanih u oružani sukob	24
5. Ključne preporuke	27
6. Dodatni izvori informacija	28

AKRONIMI

AU	Afrička Unija
CEDAW	Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1979)
DCAF	Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga
DPKO	Odjeljenje UN-a za mirovne operacije
DRK	Demokratska Republika Kongo
ESDP	Evropska bezbjednosna i odbrambena politika
EU	Evropska unija
IDP	Interno raseljeno lice
JPP	Jednica za pomoć porodicama
NAP	Nacionalni akcioni plan
NATO	Sjevernoatlanski savez
NiV	Nadgledanje i vrednovanje
NVO	Nevladina organizacija
OCD	Organizacija civilnog društva
OEBS	Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
OEBS/ODIHR	Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju
RDR	Razoružavanje, demobilizacija i reintegracija boraca
RN	Rodno nasilje
RSB	Reforma sektora bezbjednosti
SCR	Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN-a
UN	Ujedinjene nacije
UNFPA	Fond UN-a za stanovništvo
UNICEF	Dječiji fond UN-a
UNIFEM	Razvojni fond UN-a za žene
UN-INSTRAW	Međunarodni istraživački i obrazovni institut UN-a za unapređenje položaja žena

Primjena rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti u reformi sektora bezbjednosti

1 Uvod

„Davanje većih ovlaštenja ženama i djelotvornija zaštita žena od specifičnih prijetnji sa kojima se suočavaju u oružanim sukobima su od koristi ne samo za žene, već i za sve nas. Meni se čini da je ovo suštinski sastavni dio sveobuhvatnog pristupa borbi protiv bezbjednosnih izazova 21. vijeka. Nakon deset godina od usvajanja Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti UN-a, koja je predstavljala prekretnicu na ovom polju, čvrsto sam uvjeren i pun nade da možemo da preduzmemo i sljedeće korake.“

Anders Fog Rasmussen, generalni sekretar NATO-a¹

U proteklih deset godina, Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija (UN) je usvojio četiri rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti. Ovim rezolucijama se naglašavaju neki od specifičnih uticaja koje oružani sukobi imaju na žene, djevojke i djevojčice. One, takođe, predstavljaju i vodič za države, regionalne organizacije, sistem UN-a i ostale zainteresovane strane o načinu na koji treba zadovoljiti bezbjednosne potrebe žena, djevojaka i djevojčica tokom oružanog sukoba i promovirati njihova veća ovlaštenja. Rezolucijama se države i institucije UN-a pozivaju da omoguće potpuno uključivanje žena, njihovih potreba i shvatanja u izgradnji mira, naglašavajući pri tom sprječavanje i zaštitu žena od seksualnog nasilja koje se javlja tokom sukoba.

Četiri rezolucije Savjeta bezbjednosti UN-a o ženama, miru i bezbjednosti su:

Rezolucija 1325 iz 2000. godine
Rezolucija 1820 iz 2008. godine
Rezolucija 1888 iz 2009. godine
Rezolucija 1889 iz 2009. godine

U ovom Priručniku se analizira uticaj četiri rezolucije Savjeta bezbjednosti UN-a (SCR) o ženama, miru i bezbjednosti na reformu sektora bezbjednosti (RSB). Njime se razmjenjuju iskustvo i dobra praksa u primjeni rezolucija u određivanju bezbjednosne politike na nacionalnom nivou, procesima RSB i u sektorima vojske, policije i pravosuđa. Njime se naglašava i način na koji su međunarodne i regionalne organizacije

podržale primjenu rezolucija u ovim oblastima.

Ovaj Priručnik je prije svega namijenjen:

- Pojedincima u vladinim agencijama i institucijama sektora bezbjednosti koji su zaduženi za promjene u sektoru bezbjednosti.
- Parlamentarcima koji su zaduženi za nadzor nad sektorom bezbjednosti.
- Organizacijama civilnog društva (OCD) koje su uključene u rad sektora bezbjednosti.
- Pojedincima i agencijama donatorima koji podržavaju RSB.
- Svima onima koji rade u regionalnim i međunarodnim organizacijama i agencijama, a koji mogu da daju podršku primjeni rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti na državnom nivou.

Ovaj Priručnik je trinaesti po redu u *Setu priručnika o rodnim pitanjima i reformi sektora bezbjednosti*, koji su izdali DCAF, UN-INSTRAW i Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS/ODIHR) 2008. godine.

U ovom Priručniku se striktno pridržavamo termina datih u rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti. U radu sa učesnicima sektora bezbjednosti, od koristi je da se ukaže na tačne odredbe ovih SCR po kojima se zahtijevaju specifične aktivnosti. Ovim Priručnikom se, kao takvim, ne pokušava da se obuhvate sve dodatne aktivnosti koje je neophodno preduzeti zarad postizanja efektivnije primjene SCR. Ostali priručnici ovog *Seta priručnika o rodnim pitanjima i reformi sektora bezbjednosti* sadrže opširnije rasprave o značaju „pitanja žena, mira i bezbjednosti“ za RSB.

Štaviše, za razliku od prethodnih dvanaest priručnika, ovaj Priručnik se pridržava teksta SCR na način što se izričito odnosi na žene, djevojke i djevojčice, umjesto na „rodna pitanja“. Stoga se on ne bavi specifičnim bezbjednosnim potrebama i ulogama muškaraca, mladića, dječaka ili pripadnika lezbijske, homoseksualne, biseksualne i transseksualne populacije, niti se bavi analizom pitanja muževnosti i nasilja, premda su sva ona od velikog značaja. Kako bi shvatili šta se podrazumijeva pod uključivanjem rodnih pitanja u RSB i na koji način se ono može izvesti, pogledajte Priručnik o *reformi sektora bezbjednosti i rodnim pitanjima* i ostale djelove ovog *Seta priručnika*.

U Set priručnika o rodnim pitanjima i RSB-u spadaju:

1. Reforma sektora bezbjednosti i rodna pitanja
2. Reforma policije i rodna pitanja
3. Reforma sistema odbrane i rodna pitanja
4. Reforma pravosuđa i rodna pitanja
5. Reforma kaznenog sistema i rodna pitanja
6. Upravljanje granicama i rodna pitanja
7. Parlamentarni nadzor nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja
8. Donošenje politike nacionalne bezbjednosti i rodna pitanja
9. Nadzor civilnog društva nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja
10. Privatne vojne i zaštitarske kompanije i rodna pitanja
11. Procjena, nadgledanje i vrednovanje RSB-a i rodna pitanja
12. Obuka o rodnim pitanjima za zaposlene u sektoru bezbjednosti
13. Primjena rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti u reformi sektora bezbjednosti

Ovaj Set priručnika i prevodi se mogu naći na internet adresi:
<http://www.dcaf.ch/gssrtoolkit/>

Ovaj Priručnik obuhvata:

- Uvod u RSB
- Pregled četiri rezolucije UN-a o ženama, miru i bezbjednosti
- Praktične preporuke o načinu na koji se ključni dijelovi četiri rezolucije mogu primijeniti u ili putem:
  - politiku RSB-a i politiku nacionalne bezbjednosti
  - učešće žena u procesu RSB
  - reformu sistema odbrane
  - reformu policije
  - ostvarivanje tranzicijske pravde i u reformi sektora pravosuđa
  - pripremama za slanje trupa u mirovne misije
  - oružanim sukobima
- Ključne preporuke
- Dodatne izvore informacija

2 Šta se podrazumijeva pod reformom sektora bezbjednosti?

2.1 Reforma sektora bezbjednosti

Reforma sektora bezbjednosti je proces koji za cilj ima da se omogući da oni koji pružaju bezbjednosne i pravosudne usluge:

- pruže efikasne i djelotvorne usluge iz oblasti bezbjednosti i pravosuđa kojima se zadovoljavaju potrebe ljudi;
- budu odgovorni pred državom i njenim stanovništvom;

- rade u okviru demokratske uprave, bez diskriminacije i uz puno poštovanje ljudskih prava i vladavine prava.²

Postoje različita shvatanja o tome šta sve obuhvata „sektor bezbjednosti“. U *Setu priručnika o rodnim pitanjima i RSB-u* je data široka definicija sektora bezbjednosti po kojoj se on sastoji od svih državnih institucija i drugih tijela koje su zadužene za omogućavanje bezbjednosti države i njenih građana, a u koje spadaju:

- oružane snage
- službe za sprovođenje zakona i obavještajne službe
- granična uprava i carinske službe
- pravosudne i kaznene institucije
- učesnici koji imaju ulogu u upravljanju i nadzoru nad kreiranjem i sprovođenju bezbjednosti, poput ministarstava, parlamenata, kancelarija ombudsmana, komisija za ljudska prava i OCD.

Vaninstitucionalne oružane snage, institucije običajnog prava ili nezvanične vlasti i privatne bezbjednosne službe se takođe mogu smatrati dijelom sektora bezbjednosti.

Premda se proces RSB-a dešava u razvijenim i zemljama u razvoju u kojima nema sukoba, obično on ima veći domet u državama koje se nalaze u postkonfliktnom periodu i državama u tranziciji. Pristup RSB-u se pokazao kao posebno koristan u višedimenzionalnim operacijama za uspostavljanje mira i stabilnosti kojima se rješava veliki broj bezbjednosnih izazova sa kojima se suočava državna uprava, pri čemu se ova pitanja rješavaju u jednom zajedničkom okviru. U ovom kontekstu, RSB je tijesno povezana sa aktivnostima razoružavanja, demobilizacije i reintegracije boraca (RDR), kontrolom malokalibarskog naoružanja i uspostavljanjem tranzicijske pravde.³

Za dodatne informacije o tome „Šta je to RSB?“, primjere i tipične aktivnosti u okviru RSB-a, kao i zajedničke izazove i prepreke koje se postavljaju pred RSB, pogledajte Poglavlje 2 Priručnika o *reformi sektora bezbjednosti i rodnim pitanjima*.

2.2 Zbog čega su obuhvaćene žene, djevojke i djevojčice?

Žene, muškarci, djevojke, djevojčice, mladići i dječaci u svakom datom kontekstu doživljavaju nesigurnost na različite načine i djeluju u procesima sektora bezbjednosti i u saradnji sa institucijama sektora bezbjednosti na različite načine. Ove razlike su vezane za njihovu rodnu pripadnost, tj. da li su žena, muškarac, djevojka, djevojčica, mladić ili dječak. Kako se razvijao politički okvir RSB-a, postajalo je sve jasnije da su uključivanje rodne dimenzije bezbjednosti, obuhvatajući pri tome različite bezbjednosne potrebe žena, muškaraca, djevojaka, mladića, djevojčica i dječaka, kao i puno i ravnopravno učešće žena i muškaraca u odlučivanju, od suštinskog značaja za

uspjeh RSB-a. U deset ključnih principa UN-a za RSB se navodi da:

*„reforma sektora bezbjednosti mora da bude rodno osjetljiva u fazi planiranja, osmišljavanja, sprovedbe, nadgledanja i vrednovanja. U nju moraju, takođe, da spadaju i reforma procesa zapošljavanja i poboljšanje pružanja bezbjednosnih usluga, kojima se rješavaju i sprječavaju slučajevi seksualnog i rodnog nasilja“.*⁴

Sveobuhvatna integracija rodnih pitanja u RSB je neophodna kako bi žene, muškarci, djevojke, mladići, djevojčice i dječaci, imali koristi od reforme. Ona je od suštinskog značaja za omogućavanje lokalnog vlasništva, djelotvornog pružanja bezbjednosnih usluga i jačanja nadzora i odgovornosti. Ipak, u velikom broju država nije se uspjelo da se u politici i kreiranje programa RSB-a žene i muškarci, na ravnopravnoj osnovi, uključe u proces odlučivanja i da se adekvatno analizira rodna dinamika pri razumijevanju bezbjednosnih potreba, uloga i prioriteta. U ovakvim slučajevima, u bezbjednosnim institucijama se i suviše često srijeću diskriminacija, uznemiravanje i kršenje ljudskih prava, zbog čega one nijesu u mogućnosti da svim članovima zajednice pruže bezbjednosne i pravosudne usluge.

Pošto se četiri SCR o ženama miru i bezbjednosti usredsređuju na žene, djevojke i djevojčice, umjesto na rod, to će biti slučaj i sa ovim Priručnikom. Važno je imati na umu da „žene, djevojke i djevojčice“ nijesu homogena grupa: rodna dimenzija je usko povezana sa ostalim društvenim dimenzijama poput starosti, etničke pripadnosti, vjeroispovijesti i seksualnog opredjeljenja, koje sve zajedno imaju uticaja na način na koji svaki pojedinac doživljava bezbjednost.

U ostalim priručnicima *Seta priručnika o rodnim pitanjima i RSB-u* je dato obilje primjera i sugestija za integraciju rodnih pitanja u proces RSB-a, koja se tiču specifičnih komponenti sektora bezbjednosti.

3 Šta su to rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti?

3.1 Pregled

Prva UN SCR o ženama, miru i bezbjednosti, SCR 1325, je jednoglasno usvojena u oktobru 2000. godine. Narednim rezolucijama se za cilj imalo da se unaprijede određeni aspekti na koje se odnosi SCR 1325, posebno u vezi sa sprječavanjem i zaštitom od rodnog nasilja (RN), pod kojim se podrazumijeva i seksualno nasilje u konfliktnim i postkonfliktnim situacijama. Aktivnosti OCD su bile od suštinskog značaja za stavljanje na dnevni red Savjeta bezbjednosti problema uključivanja žena, mira i bezbjednosti, te time i za usvajanje ovih

rezolucija.

Rezolucija 1325 Savjeta bezbjednosti UN-a (SCR 1325) prepoznaje poseban negativan uticaj koji oružani sukobi imaju na žene, kao i značajan doprinos koji žene mogu da daju miru, bezbjednosti i pomirenju. SCR 1325 se zalaže za sve veću zastupljenost žena u sprječavanju i upravljanju konfliktima. Posebna pažnja je posvećena potrebi da se rodna perspektiva uvrsti u sprovedbu mirovnih sporazuma, u koju spadaju i podrška mirovnim inicijativama koja dolazi od žena sa lokalnog nivoa i poštovanje ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica pri sprovođenju policijskih aktivnosti i omogućavanju pravde; rodno odgovorna RDR i obuka o rodnim pitanjima za pripadnike mirovnih misija.

Rezolucija 1820 Savjeta bezbjednosti UN-a (SCR 1820) je usvojena u junu 2008. godine. Njom se od država traži da preduzmu posebne mjere na zaštiti žena, djevojaka i djevojčica od seksualnog nasilja u oružanim sukobima i da im se omogući pristup institucijama pravosuđa i pruži pomoć kao žrtvama nasilja. SCR 1820 naglašava ulogu koju pripadnici mirovnih misija imaju u zaštiti civila, kao i hitnu potrebu za povećanjem broja žena pripadnica mirovnih misija. Od UN-a se zahtijeva da razvije mehanizme u okviru procesa RDR-a i RSB-a kojima bi se žene zaštitile od nasilja, uz konsultacije sa ženama i organizacijama žena.

Rezolucija 1888 Savjeta bezbjednosti UN-a (SCR 1888) je usvojena u septembru 2009. godine i takođe se odnosi na sprječavanje seksualnog nasilja u oružanim sukobima. SCR 1888 naglašava hitnu potrebu za uključivanjem pitanja koja se tiču seksualnog nasilja u mirovne procese, u sporazume za RDR i RSB i u reformu pravosuđa, kako bi se riješilo pitanje nekažnjivosti, a pravda i pristup pravosudnim institucijama omogućili žrtvama nasilja. Njome se uspostavljaju novi mehanizmi u okviru UN-a kojima se rješavaju slučajevi seksualnog nasilja u konfliktima, pri čemu u ove mehanizme spada imenovanje specijalnog predstavnika generalnog sekretara. Kao prioritet je još jednom naglašena zastupljenost žena u procesima posredovanja i odlučivanja, kao i uključivanje ženskog osoblja u misije pod vođstvom UN-a.

Rezolucija 1889 Savjeta bezbjednosti UN-a (SCR 1889) je usvojena u oktobru 2009. godine. Sa SCR 1889 se proširuje fokus Savjeta bezbjednosti na učešće žena u izgradnji mira, pri čemu se naglašava učešće žena u političkom i ekonomskom odlučivanju. Njome se kao hitna potreba naglašavaju uključivanje rodnih pitanja u sve procese oporavka u postkonfliktnom periodu, u finansiranje i kreiranje programa za sprovođenje aktivnosti na jačanju položaja žena, u specifične strategije za sprovođenje zakona i pravosuđe, kojima će se zadovoljiti bezbjednosne potrebe i prioriteta žena, djevojaka i djevojčica. Njome se od procesa RDR traži da riješi potrebe žena koje se nalaze u ili su pridružene oružanim snagama/naoružanim grupama.

3.2 Šta rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti znače zemljama članicama UN-a?

Nijedna od četiri rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti nije pravno obavezujuća za zemlje članice UN-a.⁵ U svakom slučaju, kao neobavezujući politički okvir, rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti državama članicama daju normativni plan, podržan sa međunarodnog nivoa, kojim se promoviše zaštita ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica u konfliktnim i postkonfliktnim situacijama, kao i aktivno učešće žena i integracija rodne perspektive u mirovnim procesima. Štaviše, rezolucijama se navodi i veliki broj obaveza država članica, koje su za njih pravno obavezujuće, a u koje spadaju obaveze po sljedećim dokumentima:

- Ženevskoj konvenciji iz 1949. godine i njenim dodatnim Protokolima iz 1977. godine
- Konvenciji o izbjeglicama iz 1951. godine i Protokolu iz 1967. godine
- Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) iz 1979. godine i Izbornim protokolima iz 1999. godine
- Konvenciji o pravima djeteta iz 1989. godine i Izbornim protokolima iz 2000. godine
- Rimskim statutom Međunarodnog krivičnog suda

Osim ovoga, rezolucijama se napominju i ostale obaveze po međunarodnom humanitarnom pravu i međunarodnom zakonu o ljudskim pravima, koje se odnose na zločine genocida, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine, uključujući seksualno i ostale oblike nasilja nad ženama, djevojkama i djevojčicama. Stoga, uprkos pravno neobavezujućoj prirodi rezolucija, njima se države podsjećaju na svoje obaveze da štite i promovišu ljudska prava žena u oružanim sukobima. Osim ovoga, SCR 1820 i 1888 prepoznaju da seksualno nasilje u oružanim sukobima može da „u značajnoj mjeri pogorša situacije oružanih sukoba kao i da ometa ponovno uspostavljanje međunarodnog mira i bezbjednosti“.

SCR 1325 i 1820 ne sadrže mehanizme kojima se nadgleda na koji način države primjenjuju ove svoje obaveze, izuzev izvještaja koji dostavlja generalni sekretar UN-a i mjesečnog izvještaja o seksualnom nasilju koji dostavlja ekspertska grupa Savjeta bezbjednosti za zaštitu civila, u skladu sa SCR 1820. SCR 1889 zahtijeva da generalni sekretar UN-a napravi kompilaciju pokazatelja na svjetskom nivou kojima će se pratiti primjena SCR 1325, a koji bi mogli da posluže kao zajednička osnova za izvještavanje ne samo u okviru UN-a, već i u okviru ostalih organizacija na međunarodnom i regionalnom nivou, kao i u okviru država (o ovome će biti više riječi u Poglavlju 4.1).

U svom izvještavanju Odboru za CEDAW, države redovno uključuju i informacije o primjeni SCR 1325. Odbor za CEDAW je u svojim „Zaključnim primjedbama“ u više navrata podstakla države da preduzmu određene korake na primjeni SCR 1325 i SCR 1820, uključujući pri tom i izradu Nacionalnog akcionog plana (NAP) za primjenu SCR 1325.⁶ Ovakva praksa pokazuje da zemlje i pravni stručnjaci smatraju

da se mnoge od obaveza datih rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti nadovezuju na ili podudaraju sa obavezama datim u okviru CEDAW-a.

4 Na koji način se rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti mogu primijeniti u reformi sektora bezbjednosti?

Četiri rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti naglašavaju potrebu za boljim odgovorom sektora bezbjednosti kojim bi se žene zaštitile od nasilja. Kada sektor bezbjednosti prolazi kroz proces reforme ili transformacije, njegove institucije mogu da postanu otvorenije prema promjenama koje su neophodne za postizanje gore pomenutog cilja. Principi koji su dati u ovim rezolucijama se poklapaju sa tradicionalnim shvatanjem demokratskog procesa RSB-a, kao sveukupnog, integrisanog, usredsrijeđenog, kreiranog u skladu sa potrebama, procesa kojima se upravlja sa lokalnog nivoa, a koji za cilj ima stvaranje legitimnih i odgovornih institucija koje pružaju bezbjednost svima.

U ovom poglavlju ćemo razmotriti neke od osnovnih polaznih principa za primjenu SCR u procesu RSB-a, putem primjene rodno osjetljivih bezbjednosnih politika i putem unapređivanja učešća žena. Nakon ovoga, razmotrićemo primjenu SCR u pet različitih konteksta, tj. u reformi sistema odbrane, reformi policije, tranzicijskoj pravdi i reformi pravosuđa, mirovnim operacijama i tokom oružanih sukoba.

4.1 U nacionalnim i regionalnim bezbjednosnim politikama i akcionim planovima

Politike nacionalne bezbjednosti, odbrane i RSB-a

U slučajevima kada se otpočne sveobuhvatna RSB, npr. kao dio izgradnje mira u postkonfliktnom periodu, nju može da usmerava politika RSB koja obuvata sve sektore. U ostalim slučajevima, reformu određenih djelova sektora bezbjednosti će usmjeravati pojedinačne politike (npr. o policiji ili reformi sistema odbrane). Neke države su počele sa kreiranjem bezbjednosne politike na nacionalnom nivou. Za djelotvornu primjenu rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti, neophodno je da se obaveze koje se njima postavljaju odražavaju na sve gore pomenute politike. Tekst rezolucija se odnosi i na proces kreiranja politike i na njenu suštinu. Za detaljnije informacije pogledajte Priručnik o donošenju politike nacionalne bezbjednosti i rodnim pitanjima.

Proces kreiranja politike: Što se tiče samog procesa,

SCR pozivaju na ravnopravno i puno učešće žena u procesu kreiranja politike na svim nivoima i zahtijevaju integraciju rodni pitanja.

Pogledajte: SCR 1325 Članove 1. i 8.; SCR 1888 Član 16.; SCR 1889 Članove 1. i 8.

Uključivanje i muškaraca i žena u kreiranje bezbjednosne politike je od suštinskog značaja za razvoj sveobuhvatne politike koja će se, na isto takav sveobuhvatan način, odnositi prema procjeni bezbjednosnih prijetnji i prema onima koji omogućavaju bezbjednost. Uključivanje stavova i viđenja žena u donošenje politike nacionalne bezbjednosti može da dovede do prepoznavanja specifičnog pristupa koji žene imaju kada je u pitanju bezbjednost. U poglavlju 4.2 se raspravlja o strategijama kojima se promovise učešće žena u procesima RSB, čiji jedan od aspekata je kreiranje politike.

Integracija rodni pitanja u kreiranje politike zahtjeva procijenu različitih uticaja koje politika i njoj odgovarajući programi imaju na žene, muškarce, djevojke, mladiće, djevojčice i dječake u svakoj fazi programskog ciklusa. Integracija rodni pitanja može da se sprovede ili putem specifične procjene rodni pitanja (vidi Priručnik o reformi sektora bezbjednosti i rodni pitanjima, Odjeljak 11) ili putem uvođenja rodne analize u opšte procese procjene politike (vidi Odjeljak 1). Ovakvu procjenu treba sprovoditi tokom procesa kreiranja politike kao i tokom nadgledanja i vrednovanja (NiV) sprovođenja date politike.

Dobre prakse i naučene lekcije:

- Rodno specifičan jezik kojom je pisana data politika pomaže da se izbjegne moguće isključivanje jednog od rodova ili da se izbjegne neuključivanje potreba muškaraca i žena. U Bijeloj knjizi odbrane Irske (2000. god.) se, na primjer, pripadnici oružanih snaga nazivaju „muškarcima i ženama“. Upotreba „rodno neutralnog jezika“, poput termina „ljudi“ umjesto muškarci/žene, može da bude odgovarajuća u nekim kontekstima. Međutim, postoji rizik od toga da se ne uvrste neka pitanja koja se odnose samo za žene ili samo na muškarce.
- Kada obuhvata izjave o nediskriminaciji, politika može da ima pozitivan uticaj na strukture i zaposlene u institucijama sektora bezbjednosti.

Rješavanje specifičnih bezbjednosnih potreba i doprinosa koji daju žene, djevojke i djevojčice u politici: SCR naglašava potrebu da se u bezbjednosnu politiku uvrste strategije kojima se rješavaju bezbjednosne i pravosudne potrebe, prioriteti i, potrebe za jačanjem položaja žena, djevojak i djevojčica.

Pogledajte: SCR 1325 Član 8.; SCR 1889 Članove 9. i 10.

Preovladavanje nasilja nad ženama je jedan od najočiglednijih razloga zbog kojih je neophodno da se bezbjednosnom politikom prepoznaju i riješe specifične bezbjednosne potrebe žena, djevojaka i djevojčica. Prepoznavanje nasilja nad ženama u okviru

bezbjednosne politike pokazuje da vlasti razumiju da se ono ne tiče isključivo žena, već da predstavlja prijetnju društvenoj stabilnosti i da je pokazatelj opsežnijeg konflikta. Ovim prepoznavanjem se dolazi do razvoja politika koje se tiču obuke, standardnih operativnih procedura, nadgledanja i sprječavanja određenih oblika nasilja nad ženama, djevojkama i djevojčicama.

Bezbjednosna politika ne treba da bude ograničena isključivo na pitanja nasilja već, njome treba da se razmotri i pristup žena, djevojaka i djevojčica institucijama pravosuđa, tretman koji one imaju u okviru kaznenog sistema, njihovo uključivanje u rad organizacija sistema bezbjednosti kao i njihovi neformalni doprinosi bezbjednosti. Bezbjednosne politike imaju potencijal da unaprijede položaj muškaraca i žena kao ravnopravnih članova institucija sektora bezbjednosti (vidi Odjeljak 2). One mogu da omoguće veće zapošljavanje žena u institucijama sektora bezbjednosti (vidi poglavlja 4.3 i 4.4), kao i njihovo veće angažovanje u mirovnim misijama (vidi poglavlje 4.6).

Pitanja borbe protiv seksualnog nasilja: Rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti se naglašava hitna potreba da se pitanja borbe protiv seksualnog nasilja uključe u RSB, pri čemu se zahtijeva da se ona riješe u okviru politike RSB-a.

Pogledajte: SCR 1888 Članove 15. i 17.

Prepoznavanje seksualnog nasilja kao bezbjednosne prijetnje na političkom nivou je preduslov za razvoj adekvatnih bezbjednosnih kapaciteta i odgovora. Isto

Odjeljak 1 Rodno odgovorne procjene RSB-a mogu da se sprovedu korišćenjem:

Podataka razvrstanih po polu i starosti

Timova za procjenu u kojima se nalaze i muškarci i žene, osobe koje su stručnjaci za rodna pitanja i žene prevodioci iz lokalnog stanovništva

Pravila kojima se pažnja skreće na rodna pitanja u okviru ciljeva, proizvoda, metodologije RSB-a, itd.

Razgovorima sa muškim i ženskim članovima osoblja institucija sektora bezbjednosti i tijela koja vrše nadzor, kao i osoblja koje je nadležno za primjenu rodni pitanja

Razgovorima sa ženskim OCD i stručnjacima za rodna pitanja

Razgovorima i anketama o bezbjednosnim potrebama na lokalnom nivou, u koje će biti uvrštena pitanja vezana za specifična iskustva žena i muškaraca

Rodno odgovornim metodama i načinima procjene, npr. ciljnim grupama samo za žene ili muškarce ili mladiće ili djevojke

Procjenom rodne odgovornosti postojeće bezbjednosne i pravosudne politike

Izvor informacija: Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, *Priručnik o reformi sistema bezbjednosti, OECD DAC, Poglavlje 9: Uključivanje svijesti o rodni pitanjima i jednakosti*, Pariz: 2009, 4.

Odjeljak 2 **Uključivanje rodnih pitanja u politiku nacionalne bezbjednosti**

Južna Afrika je rodna pitanja, u koja spadaju rodna zastupljenost, borba protiv diskriminacije, pravila ponašanja vezana za sprječavanje krivičnih djela seksualne prirode i strategije za sprječavanje ovih krivičnih djela, uvrstila u nekoliko svojih dokumenata o nacionalnoj bezbjednosti (Bijelu knjigu o obavještajnim službama iz 1994., Bijelu knjigu o nacionalnoj odbrani iz 1996. god. i Bijelu knjigu o sigurnosti i bezbjednosti iz 1998. god).

Odredbe koje se tiču obavještajnih službi i odbrambenih snaga obavezuju date službe da rodni i rasni sastav društva odražavaju u svojim redovima.

tako, procjena bezbjednosti se može voditi uz pomoć podataka o broju slučajeva seksualnog nasilja i njihove geografske rasprostranjenosti.⁷

Dobre prakse:

- Bijelom knjigom o bezbjednosti i sigurnosti Južne Afrike se prepoznaje potreba da se posebna pažnja posveti rješavanju krivičnih djela vezanih za seksualno nasilje.
- U svom Nacionalnom akcionom planu za primjenu Rezolucije 1325, Obala Slonovače je prioritet dala zaštiti žena, djevojaka i djevojčica od seksualnog nasilja, u koje spada i sakaćenje genitalija. Jedna od predviđenih aktivnosti jeste „osnivanje naučnog policijskog odjeljenja koje će se prvenstveno baviti rješavanjem slučajeva seksualnog nasilja“.

SCR 1888 prepoznaje da se, kako bi se omogućila primjena nacionalne politike o sprječavanju seksualnog nasilja, u inicijative moraju uključiti lokalne, tradicionalne i vjerske vođe. Konsultacijama na nivou zajednica se unapređuje lokalno vlasništvo nad inicijativama za sprječavanje seksualnog nasilja i njihov legitimitet i omogućava se pojedincima da svoj rad sprovedu preko uticajnih muških i ženskih lidera. Na primjer, zakonske odredbe o RN-u koje su 2008. godine usvojene u Ruandi su prije toga prošle kroz intenzivan proces konsultacija širom države, čime je unaprijeđen legitimitet zakona i kojima su zajednice upoznate sa problemom RN-a i mogućnostima za njegovo pravno rješavanje.⁸

Nacionalni akcioni planovi za primjenu rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti

NAP-ovi su korisno sredstvo za integraciju obaveza datih u okviru SCR 1325 na političkom i strateškom nivou. NAP-om se prikazuju koraci koje vlada trenutno preduzima i one inicijative i aktivnosti koje će preduzeti u datom vremenskom okviru kako bi ispoštovala obaveze date Rezolucijom. NAP-ovi mogu da unaprijede sveobuhvatnost, koordinaciju, svijest, vlasništvo, odgovornost i NiV aktivnosti vlade koje se tiču žena, mira i bezbjednosti. Premda SCR 1325 eksplicitno ne poziva države da izrade NAP, generalni sekretar UN-a je redovno pozivao države da to učine.

U vrijeme pisanja ovog Priručnika, dvadeset i jedna država je izradila i objavila NAP o primjeni SCR 1325: Austrija (2007.), Belgija (2009.), Bosna i Hercegovina (2010.), Čile (2009.), Obala Slonovače (2008.), Demokratska Republika Kongo (DRK) (2009.), Danska (2005.), Finska (2008.), Island (2008.), Liberija (2009.), Holandija (2007.), Norveška (2006.), Filipini (2010.), Portugal (2009.), Sijera Leone (2010.), Ruanda (2009.), Španija (2008.), Švedska (2006.), Švajcarska (2007.), Uganda (2008.), Velika Britanija (2007.). Mnoge druge države su u procesu pravljenja NAP-a.

Svi postojeći NAP-ovi o primjeni Rezolucije 1325 se odlikuju različitim pristupom i pokrivaju različite tematske oblasti. Premda se uopšteno bave pitanjem rješavanja RN i potrebom za sve većom zastupljenošću žena u procesu odlučivanja, razlikuju se po tome da li i na koji način se bave pitanjima poput RDR i uključivanjem žena iz lokalnog stanovništva u mirovne procese.⁹ Istovremeno, planovi zemalja donatora se često značajno razlikuju po svojoj strategiji i fokusu od planova postkonflikte države.

Šest država (Austrija, Demokratska Republika Kongo, Liberija, Holandija, Norveška i Švedska) su u svojim NAP-ovima izričito obradile aktivnosti vezane za RSB. NAP-om Holandije, koji za cilj ima da se institucionalizuje uloga žena u procesu obnove države, se npr. identifikuju sljedeće aktivnosti u okviru RSB:

- Prijem i obuku većeg broja žena u svim državnim bezbjednosnim institucijama
- Omogućavanje kontakata u okviru RSB između institucija sektora bezbjednosti i civilnog društva, kojim bi se ženama dalo pravo glasa u svim gore navedenim aktivnostima
- Razmjena iskustava, stručnog i opšteg znanja između organizacija žena, mirovnih organizacija i onih koji praktično primjenjuju RSB

NAP-ovima DRK i Liberije se pokazuje na koji način se mogu napraviti pokazatelji koji se tiču RSB-a. Na primjer, NAP-om Liberije se kao prioritet postavljaju obuka i izgradnja kapaciteta institucija sektora bezbjednosti, koji ujedno služe i kao strategija za zaštitu prava žena, djevojaka i djevojčica i kao strategija za unapređivanje njihove bezbjednosti. Kako bi se pratio napredak u ovim oblastima, NAP-om se određuju sljedeći pokazatelji:

- Broj i kvalitet obuka za lokalne zajednice i njihova rodna osjetljivost
- Broj žena koje učestvuju u ovoj obuci
- Analiza obrazaca za vrednovanje kvaliteta obuke koje popunjavaju polaznici obuke
- Veće razumijevanje pripadnika Nacionalne policije Liberije o svojim sopstvenim ulogama u zaštiti zajednice, koje se može vidjeti iz bržeg odgovora na incidente vezane za kršenje prava žena, djevojaka i djevojčica¹⁰

Pogledajte: SCR 1820 Član 14.; SCR 1888 Član 16.; SCR 1889 Član 1.

Inicijative za regionalne politike za primjenu rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti

Određeni broj organizacija na regionalnom nivou je usvojio politike kojima se omogućava primjena SCR 1325 i nude uputstva zemljama članicama ovih organizacija za primjenu na nacionalnom nivou.

Šefovi država i članovi vlada Afričke unije (AU) su, 2004. godine, usvojili *Svečanu deklaraciju o rodnoj ravnopravnosti u Africi*, kojom su se sporazumjeli da omoguće puno i djelotvorno učešće i zastupljenost žena u mirovnim procesima, uključujući sprječavanje, rješavanje i upravljanje konfliktima i postkonfliktnu obnovu u Africi, u skladu sa SCR 1325. *Okvirom za sprovođenje Svečane deklaracije*, određuju se ciljevi i pokazatelji za postizanje ovog sveukupnog cilja. *Rodna politika AU za 2009. godinu* je stavila isključivi naglasak na primjenu SCR 1325. Institucije AU, regionalne ekonomske zajednice i zemlje članice AU su se u velikoj mjeri obavezale da: „Rodna pitanja uvrste u politiku, programe i aktivnosti za rješavanje sukoba i uspostavljanje mira, koristeći okvire Rezolucija 1325 i 1820 UN-a“. *Rodnom politikom* se određuju ciljevi za primjenu SCR 1325.

Evropska unija (EU) je razvila normativni okvir za primjenu rezolucija. U decembru 2008. godine, Savjet Evropske unije i Evropska komisija su usvojili zajednički dokument pod nazivom *Sveobuhvatni pristup primjeni Rezolucija 1325 i 1820 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija o ženama, miru i bezbjednosti u Evropskoj uniji*. Ovim dokumentom se daje pregled politike i praktičnog okvira o rodnim pitanjima i predstavljaju se specifične mjere ili aktivnosti u različitim oblastima, poput obuke, razmjene informacija i najboljih praksi, integracije rodnih pitanja u aktivnostima pojedinih sektora (RDR, RSB, upravi, ekonomskoj bezbjednosti, zdravstvu, prosvjeti, humanitarnoj pomoći), saradnji sa ostalim učesnicima (uključujući UN) i nadgledanju i izvještavanju. Ovim dokumentom se predlaže trostruki pristup zaštiti, podršci i jačanju položaja žena u konfliktnim situacijama, kao i u razvoju dugoročne saradnje, a sve to sa ciljem da se postigne rodna ravnopravnost.¹¹ Osim ovoga, Sekretarijat Savjeta EU je izdao operativni dokument pod nazivom *Primjena Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti UN-a, pojačana Rezolucijom 1820 Savjeta bezbjednosti UN-a, a u kontekstu ESDP*, kojim treba da se omogući integracija rodnih pitanja i da se SCR 1325 i 1820 primjene u evropskim bezbjednosnim operacijama i politici odbrane, počevši od stadijuma planiranja, pa sve do pratećih aktivnosti. Ovim dokumentom se izričito naglašava da se pri uključivanju EU u podršku procesu RSB-a moraju uzeti u obzir primjena SCR 1325 i 1820. OEBS je svoj *Akcionni plan za promovisanje rodne ravnopravnosti* (2004.) zasnovao na SCR 1325, a elemente ove rezolucije uvrstio u svoju *Strategiju za rješavanje prijetnji bezbjednosti i stabilnosti u XXI vijeku*. Svoju posvećenost primjeni SCR 1325 je potvrdio i u odluci Ministarskog savjeta OEBS-a o *Učešću žena u sprječavanju konflikta, u upravljanju kriznim situacijama i obnovi u postkonfliktnom periodu*.

Na osnovu niza preporuka svog Odbora za žene u NATO snagama (koji je sada preimenovan u Odbor za rodnu perspektivu), Sjevernoatlanski savez (NATO) je u

septembru 2009. godine objavio Direktivu o *Integraciji UN SCR 1325 i rodnih perspektiva u komandnu strukturu NATO-a, uključujući mjere za zaštitu tokom oružanog sukoba*. Među ostalim mjerama, Direktiva poziva na osnivanje pozicije savjetnika za rodna pitanja u svim misijama NATO-a i njome se traži da obuku o rodnim pitanjima prođu svi pripadnici misija NATO-a prije stacioniranja.

U regionu Tihog okeana, primjena SCR 1325 je uvrštena u *Plan za jačanje regionalne saradnje i integraciju zemalja regiona Tihog okeana*, iz 2005. godine, i u *Platformu za akciju zemalja regiona Tihog okeana o profesionalnom napretku žena i rodnoj ravnopravnosti za period od 2005–2015*.

Nadgledanje i vrednovanje primjene politike o ženama, miru i bezbjednosti

Neophodno je sprovesti sveobuhvatnu NiV programa RSB, kako bi se odredio napredak i uticaj koji reforme imaju na žene, muškarce, djevojke, mladiće, dječake i djevojčice i kako bi se prepoznalo koje su to lekcije naučene zarad buduće primjene politike. Vidi Priručnik o procjeni, nadgledanju i vrednovanju reforme sektora bezbjednosti i rodnim pitanjima.

Isto tako, NiV aktivnosti na primjeni rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti, bez obzira da li se one odvijaju putem 1325 NAP-a ili na osnovu šire političke platforme, je od suštinskog značaja. U mnogim istraživanjima je naglašeno da pri primjeni SCR 1325 i 1820 do danas nije bilo neke koristi od NiV, premda je mjerenje učinka od suštinskog značaja za postizanje odgovornosti i za punu primjenu.¹² U izazove spadaju nedostatak osnovnih podataka, poteškoće u prepoznavanju pokazatelja i zajedničkih ciljeva i nedostatak finansiranja.

Pogledajte: SCR 1889, Članove 9. i 17.

U skorije vrijeme je postignut veliki napredak u razvoju pokazatelja za primjenu rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti. U aprilu 2010. godine, kao što to traži SCR 1889, generalni sekretar je Savjetu bezbjednosti podnio 26 predloženih pokazatelja za tijela UN-a, ostale međunarodne i regionalne organizacije, kao i države, koje bi trebalo koristiti u NiV primjene SCR 1325. Ovi pokazatelji su organizovani u okviru četiri stuba za sprječavanje, učešće, zaštitu i hitnu pomoć i obnovu. Veliki broj predloženih pokazatelja je suštinski vezan za RSB. Na primjer:

- Broj i procenat vojnih priručnika, okvira nacionalne bezbjednosne politike, pravilnika ponašanja i standardnih operativnih procedura/protokola za nacionalne bezbjednosne snage, u koje spadaju mjere za zaštitu ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica
- Nivo do koga su žene uključene u pravosudni i bezbjednosni sektor
- Broj žena bivših boraca, žena i djevojaka pridruženih oružanim snagama ili grupama, koje su direktni korisnici programa RDR

Savjet bezbjednosti je izrazio namjeru da preduzme aktivnost na uspostavljanju sveobuhvatnog seta pokazatelja prilikom desete godišnjice od usvajanja SCR 1325 u oktobru 2010.¹³

U julu 2010. godine, Savjet Evropske unije je usvojio pokazatelje za primjenu SCR 1325 i 1820, slijedeći četiri tematske oblasti, sprječavanja, učešća, zaštite, hitne pomoći i obnove. Jedan od pokazatelja je broj projekata i programa RSB-a, „primijenjenih u nestabilnim zemljama u kojima vladaju sukobi i u postkonfliktnim zemljama, a koji u značajnoj mjeri doprinose postizanju rodne ravnopravnosti i jačanju položaja žena, ili koji za osnovnu svrhu imaju postizanje rodne ravnopravnosti; ukupni iznos finansijskih sredstava i njegov procenat u zajedničkim programima u datoj državi“.¹⁴ Ovo može potencijalno da posluži kao moćno sredstvo da se postigne odgovornost pri rješavanju rodnih pitanja u aktivnostima RSB-a koje se odvijaju uz podršku Evropske unije.

Određeni broj nedavno usvojenih NAP-ova već sadrži pokazatelje i ostale mehanizme za NiV. Na primjer:

- U 1325 NAP-u Austrije su identifikovani pokazatelji, nadležnosti i vremenski okvir za sprovođenje svake pojedinačne aktivnosti u okviru NAP-a. Pokazatelji obuhvataju broj žena u bezbjednosnim snagama koje učestvuju u međunarodnim mirovnim operacijama; pravila ponašanja; broj sastanaka visokih delegacija UN-a grupama žena; pripremu statističkih podataka i broj stručnjaka za rodna pitanja/savjetnika za rodna pitanja u ESDP misijama. Međuresorna radna grupa je zadužena za nadgledanje primjene i razvoj NAP-a, konsultacije sa civilnim društvom i izvještavanje o statusu NAP-a Savjetu ministara svake godine i, u krajnjem slučaju, podnošenje izvještaja Parlamentu.
- 1325 i 1820 NAP-ovi Ugande određuju mehanizme za prikupljanje podataka i identifikuju izvor podataka koji će se koristiti za svaki od postavljenih strateških ciljeva. Kada je u pitanju NiV programa za obuku oružanih snaga, predviđa se sprovođenje detaljne analize, posmatranje načina upravljanja i nadgledanje učinka nakon završene obuke.
- U okviru 1325 NAP-a Obale Slonovače, osim periodičnog vrednovanja, na svakom projektu rade odbor za NiV i Nacionalni koordinacioni odbor koji vladi dostavlja izvještaj o statusu NAP-a.

NiV mogu na unutrašnjem planu da sprovode državni organi ili mogu da je sprovode spoljni konsultanti. I u jednom i u drugom slučaju, uključivanje civilnog društva, sa posebnim naglaskom na grupe žena, ne samo da omogućava raznovrsnije izvore podataka, već pojačava i kredibilitet same procjene. U okviru NAP-ova Belgije, Holandije i Liberije, postoji odredba da procjenu vrši radna grupa iz civilnog društva.¹⁵

4.2 Putem učešća žena u procesima RSB-a

Promovisanje jednakog učešća muškaraca i žena je ključna strategija za integraciju rodnih pitanja u RSB i institucije sektora bezbjednosti. Četiri rezolucije UN-a o ženama, miru i bezbjednosti daju određeni broj preporuka i smjernica za povećanje učešća žena u

procesima RSB-a putem:

- povećanja zastupljenosti i punopravnog i ravnopravnog učešća žena u diskusijama vezanim za RSB i u odlučivanju o pitanjima bezbjednosti;
- unapređivanja kapaciteta žena da se uključe u javno donošenje odluka;
- usvajanja mjera kojima će se žene uključiti u primjenu mirovnih sporazuma i putem pružanja podrške ženskim mirovnim inicijativama.

Unapređivanje zastupljenosti i učešća žena

Demokratsko pravo da se učestvuje u procesima donošenja odluka u sistemu bezbjednosti —koje obuhvataju pregovore, kreiranje politike, vršenje nadzora i javne konsultacije — je ključni aspekt građanskih prava, koji je podržan i velikim brojem nacionalnih i međunarodnih zakona i sporazuma. Članom 7 CEDAW-a se, na primjer, od država članica zahtijeva da omoguće jednaka prava učešća ženama i muškarcima.

Povećavanje zastupljenosti i učešća žena u donošenju odluka u sektoru bezbjednosti je ključno pitanje rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti. SCR 1325, 1820 i 1888 pozivaju na omogućavanje *zastupljenosti i punopravnog i ravnopravnog učešća žena* u diskusijama pri donošenju odluka i u mehanizmima za upravljanje i razrješenje konflikata, kao i u izgradnji mira u postkonfliktnom periodu. Na sličan način, SCR 1889 poziva na preduzimanje mjera kojima će se unaprijediti učešće žena u procesima planiranja, izgradnje mira i donošenja političkih odluka u postkonfliktnom periodu, u koje spada i RSB proces, te naglašava značaj podrške i konsultacija sa ženskim OCD, kako bi se prepoznale i zadovoljile bezbjednosne potrebe žena, djevojaka i djevojčica.

Pogledajte: SCR 1325, Članove 1. i 8.; SCR 1820, Član 12.; SCR 1888, Član 16.; SCR 1889, Članove 1., 10. i 11.

U nacionalnim i regionalnim institucijama, mehanizmima i procesima RSB-a, zastupljenost i učešće žena se mogu uvećati pomoću:

- Uključivanja predstavnika ministarstva za rodna pitanja/pitanja ena.
- Uključivanja predstavnica mreža ženskih OCD na nacionalnom nivou i ostalih OCD (vidi Odjeljak 3).
- Organizovanja konsultacija sa grupama žena, uključujući tu grupe u lokalnim zajednicama i manjinske grupe. Takve konsultacije se moraju organizovati na način koji će omogućiti lakši pristup ženama ovim grupama, npr. tako što će se prvo postaviti pitanje ženama koje vrijeme i mjesto im odgovaraju za sastanke, organizovanjem odgovarajućeg prevoza i omogućavanjem brige o djeci dok su žene na sastancima. Možda će biti neophodno da se radi sa predstavnicima lokalnih zajednica kako bi oni dali svoju podršku sprovođenju konsultacija sa ženama.
- Dobijanja polaznih informacija od stručnjaka za rodna pitanja.

Odjeljak 3

Pokret žena Liberije

Ženske OCD u Liberiji, nakon što su bile uključene u napore za postizanje mira tokom građanskih ratova u periodu od 1989. do 2003. godine, su nastavile sa radom na obnovi države, pomirenju i promovisanju prava žena. Saradnja između pokreta žena, aktivistkinja i vladinih službenika je za rezultat imala postizanje zajedničke platforme za saradnju, kojom su se pružile mogućnosti za uključivanje lokalnih bezbjednosnih i pravosudnih problema u RSB Liberije.

Organizacije žena su podstakle šire shvatanje bezbjednosti ljudi, kojim je u obzir uzet problem povećanja RN-a. Transformacija sektora bezbjednosti je obuhvatila osnivanje Jedinice za borbu protiv krivičnih djela RN-a, koja radi u okviru Ministarstva pravde, osnivanjem Odjeljenja za zaštitu žena i djece, u okviru Nacionalne policije Liberije, i programa za povećanje broja žena u Nacionalnoj policiji Liberije.

NAP Liberije predviđa osnivanje Opservatorija za nadgledanje od strane civilnog društva, u koju će biti uključene grupe žena. Opservatorija ima zadatak da nadgleda primjenu NAP-a i priprema dodatni izvještaj koji će, uz izvještaj Vlade Liberije, biti dostavljen Savjetu bezbjednosti UN-a.

- Uključivanja „stručnih znanja o rodnom pitanjima“ u kriterijume na osnovu kojih se određuju članovi odgovarajućih odbora.

Žene treba da budu uključene u organe koji vrše nadzor nad sektorom bezbjednosti, kao što su ministarstva, nadležni parlamentarni odbori, komisije za ljudska prava i kancelarije ombudsmana. U okviru rada parlamentarnih odbora za bezbjednost i odbranu, zastupljenost i učešće žena se posebno može unaprijediti pomoću:

- imenovanja žena predstavnicima u parlamentu– uz primjenu kvota ukoliko je to neophodno;
- saradnje sa parlamentarnim klubovima žena tokom izrade nacrtu zakonodavstva i tokom nadgledanja pitanja koja se odnose na žene, mir i bezbjednost;
- pozivanja žena na vodećim pozicijama u zajednici da svjedoče na saslušanjima.

U naučene lekcije spadaju:

- Kao što je prihvaćeno u SCR, zaštita, finansiranje i pristup obrazovanju su neophodni preduslovi za učešće žena u radu bezbjednosnih institucija i u bezbjednosnim procesima.
- Grupama civilnog društva je često neophodna specifična obuka kako bi se na djelotvoran način uključile u proces kreiranja politike.
- Ženske OCD postaju uticajnije i njihov rad je djelotvorniji kada rade u okviru mreža. Stoga, pospešivanju saradnje i stvaranja koalicija između organizacija žena može da unaprijedi njihove kapacitete za učestvovanje.
- Saradnja između organizacija žena i njima strateških organizacija muškaraca je pomogla da se na dnevni red stave one teme koje se tradicionalno smatraju „ženskim pitanjima“ i da se one uvrste u svakodnevni život. Parlamentarni klub žena u Ruandi je zatražio

pomoć muških kolega parlamentaraca i vođa u lokalnim zajednicama u izradi nacrtu zakona o borbi protiv RN-a, što je uopšteno dovelo do većeg uključivanja društva u donošenje zakona i do veće javne podrške.¹⁶

Jačanje kapaciteta žena za uključivanje u proces javnog odlučivanja

Rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti pozivaju na usvajanje konkretnih strategija kojima će se unaprijediti kapaciteti žena da se u postkonfliktnim sredinama uključe u proces javnog odlučivanja.

Pogledajte: SCR 1889, Članove 10. i 11.

Strategije za jačanje kapaciteta žena da se uključe u javno odlučivanje mogu da obuhvataju sljedeće:

- Program mentorstva, kojima se ženama omogućava da uče iz iskustva viših zvaničnika koji kreiraju politiku ili zvaničnika sektora bezbjednosti.
- Kvote i/ili programe za brzo napredovanje u službi. Ova dva tipa pozitivne akcije mogu da budu prilično kontraverzna. Na primjer, brzo napredovanje u službi je veoma često jedina raspoloživa strategija kojom se omogućava zastupljenost žena na vodećim pozicijama. Omogućavanje ženama da dostignu vodeći položaj često predstavlja podsticaj mladim djevojkama, kojim se ujedno podstiče i buduće učešće žena.
- Izgradnju kapaciteta kojima će se ženama i organizacijama žena omogućiti punopravno učešće u raspravama na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou o složenim pitanjima koja se tiču bezbjednosti.
- Uključivanje žena, organizacija žena i njihovih predstavnica u javne konsultacije o bezbjednosnim pitanjima i u ostale forume na kojima se donose odluke (vidi Odjeljak 4).
- Zaštitu kojom se ženskim liderima omogućava da se

Odjeljak 4

Na kafi sa gradonačelnikom

„Na kafi sa gradonačelnikom“ je inicijativa koja se u Bosni i Hercegovini sprovodi od 2001. godine. Svake nedjelje predstavnici opštine su pozvani da dođu u ženski centar, kako bi odgovorili na pitanja žena i saslušali njihove probleme. Tokom planiranja projekta, uloženi su posebni naponi kako bi se sastanci održavali u ono vrijeme kada žene iz lokalne zajednice imaju slobodnog vremena od svojih svakodnevnih obaveza.

Ovi sastanci ženama omogućavaju da bez ustezanja i direktno razgovaraju sa političarima i državnim predstavnicima, pozivajući ih i na odgovornost. Sastanci ovog tipa su postali toliko značajni da ih sada koriste i sami političari, jer su prepoznali da su žene važni učesnici i u lokalnoj zajednici i u procesu javnog odlučivanja.

Izvor informacija: UNIFEM, *Women Building Peace and Preventing Sexual Violence in Conflict-Affected Countries*, (Žene uspostavljaju mir i sprječavaju seksualno nasilje u državama pogođenim sukobima) 2007, 4.

slobodno kreću i da učestvuju u raspravama o politici bez straha po sopstvenu bezbjednost i bezbjednost svojih porodica.

- Reforme u radnoj sredini kojima se muškarcima i ženama omogućava da kombinuju posao i politički angažman sa porodičnim životom.
- Pristup obrazovanju.

Uključivanje žena u primjenu mirovnih sporazuma i podrška ženskim mirovnim inicijativama

Rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti se prepoznaje značaj koji žene imaju u primjeni mirovnih sporazuma i značaj lokalnih ženskih mirovnih inicijativa. Pregovori o mirovnim sporazumima i njihova primjena treba da budu inkluzivni, participatorni i legitimni, što se jedino može postići aktivnim i ravnopravnim uključivanjem žena i muškaraca.

Pogledajte: SCR 1325, Član 8.; SCR 1889, Član 1.

Mirovni sporazumi često služe kao okvir za sprovođenje RSB-a u postkonfliktnom kontekstu. Povezanost između mira i procesa RSB-a podrazumijeva uspostavljanje zajedničkih strategija poput:

- Podsticanje posredničkih timova da traže informacije od stručnjaka za rodna pitanja: Ovo će omogućiti da se u okviru bezbjednosnih sporazuma (u koje spadaju prekidanje neprijateljstava, prekidanje vatre i RSB i RDR) riješe pitanja vezana za počinjeno seksualno nasilje u oružanim sukobima i da se nakon sklapanja sporazuma nastavi sa sprječavanjem ove vrste nasilja.
- Konsultacija sa grupama za izgradnju mira tokom RSB procesa: u postkonfliktnim kontekstima, žene su veoma aktivne u formalnom i neformalnom posredovanju, razrješavanju sukoba i izgradnji mira na nivou lokalnih zajednica. Pružanjem podrške ovakvim inicijativama u zajednicama koje su pogođene sukobima se stvaraju novi uzori među vođama i jača se učešće marginalizovanih članova društva.¹⁷ Dalji koraci obuhvataju omogućavanje učešća ovim ženskim liderima u formalnim strukturama RSB-a.
- Povezivanja mirovnih inicijativa koje se odvijaju u okviru lokalnih zajednica, poput mehanizama za pomirenje i ostalih tradicionalno prihvaćenih posredničkih aktivnosti, sa reformom pravosuđa i policije.
- Nadovezivanja na stručno znanje grupa žena i na one veze koje već postoje u zajednici u širenju procesa RSB na sve članove društva, u okviru programa RDR i u ostalim oblastima.

Primjeri dobre prakse:

- Naglašavanje da žene treba da budu uključene u pregovaračke timove: Oспорavani rezultati predsjedničkih izbora u Keniji iz decembra 2007. godine su podstakli krizu u kojoj je život izgubilo više od 1.000 ljudi, a stotine hiljada su ostale bez krova nad glavom i postale raseljena lica. Posredovanjem

bivšeg generalnog sekretara UN-a Kofi Anana pregovorima je pokušano da se nađe način za rješenje krize, da se pomire zajednice i da se spriječi budući sukob. Vijeće AU je pregovaračkim stranama uputilo izričiti zahtjev da u svoje delegacije uvrste žene. Nakon toga, u svaki od dva četvoročlana pregovaračka tima je bila uključena po jedna žena. Žene pregovarači i organizacije žena iz Kenije su imale odlučujuću ulogu u predlaganju rješenja za pitanja koja se već duže vrijeme ne rješavaju, poput ustavne, pravosudne i institucionalne reforme, za rješavanje osnovnih uzroka nasilja do koga je došlo nakon izbora, za povećanje transparentnosti i odgovornosti i za rješavanje pitanja nekažnjivosti.¹⁸

- Oblikovanje učešća zajednica putem ženskih mreža: u Burundiju, ženske OCD su se izričito zalagale za uključivanje rodne perspektive u kreiranje i primjenu strateškog okvira za izgradnju mira i u njemu odgovarajućih projekata koje finansirao Fond UN-a za izgradnju mira. Organizacije žena su osnovale koordinaciono tijelo OCD pod nazivom „Cadre de Coordination et Concertation pour la consolidation de la Paix et la mise en oeuvre de la Resolution 1325“ (Cadre). Predstavnik Cadre-a u zajedničkom Upravljačkom odboru Fonda za izgradnju mira se zalagao za uključivanje rodne perspektive u rad Fonda za izgradnju mira i pružio tehničku savjetodavnu pomoć za njegov rad. Cadre je napravilo rodno odgovorne pokazatelje za svaki od projekata i širom države osnovalo lokalne grupe žena koje su imale za zadatak da nadgledaju sprovođenje projekata Fonda za izgradnju mira i da prate njihov uticaj na lokalnom nivou.¹⁹

4.3 U reformi sistema odbrane

Reforma sistema odbrane podrazumijeva transformaciju sektora odbrane u državi, tako da njene institucije:

- potpadaju pod civilnu kontrolu;
- se pridržavaju principa odgovornosti i dobre uprave;
- održavaju snage koje brojčano odgovaraju njihovim misijama;
- se odlikuju reprezentativnim sastavom;
- su obučene i opremljene u skladu sa strateškom sredinom u kojoj funkcionišu;
- se pridržavaju međunarodnog prava i time doprinose nacionalnim i međunarodnim ciljevima koji se tiču mira i bezbjednosti.

Četiri rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti predviđaju određeni broj specifičnih obaveza, kao i uputstava za proces reforme sistema odbrane, koji se tiču:

- Zastupljenosti žena na nivoima na kojima se u okviru institucija sistema odbrane donose odluke;
- Rodno odgovornih programa RDR-a;
- Bezbjednosne provjere u oružanim i bezbjednosnim službama, kako bi se u obzir uzelo počinjeno seksualno nasilje ili ostali oblici kršenja međunarodnog humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima.

Obaveze koje se posebno odnose na države koje svoje vojno osoblje šalju u mirovne misije pod vođstvom UN-a su detaljnije objašnjene u poglavlju 4.6.

Obaveze država koje su trenutno umiješane u oružani sukob su detaljnije objašnjene u poglavlju 4.7.

Povećana zastupljenost žena na nivoima na kojima se u okviru oružanih snaga donose odluke

Povećana zastupljenost žena u oružanim snagama je samo jedan od aspekata širih obaveza koje su propisane rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti, kako bi se uvećala zastupljenost žena u institucijama i mehanizmima za sprječavanje sukoba, upravljanja njime i njegovo rješavanje:

Pogledajte: SCR 1325, Član 1.

U ostale relevantne institucije i mehanizme u kojima treba povećati prisustvo žena spadaju: ministarstva odbrane, parlamentarni i izvršni odbori koji se bave pitanjima odbrane, regionalni i međunarodni odbrambeni savezi i mirovne snage.

U 1325 NAP-u Švedske je zabilježeno da prisustvo ženskog osoblja ima izričito pozitivan uticaj na aktivnosti i strategije kojima se u postkonfliktnim zemljama podržava proces RSB-a, poput obrazovanja, obuke i reforme pravosuđa. Mnogobrojne povoljnosti od povećanog učešća žena u oružanim snagama i opšte strategije za promovisanje zapošljavanja, zadržavanja na poslu i profesionalnog napredovanja žena, su date u Priručniku o reformi sistema odbrane i rodnim pitanjima.

Naglaskom koji SCR 1325 stavlja na „sve nivoe

odlučivanja“ se napominje da žene ne treba da budu samo bolje zastupljene u nižim činovima i na administrativnim pozicijama, već i na najvišim nivoima na kojima se odvija proces odlučivanja. Stoga ćemo se u ovom poglavlju baviti pitanjem veće zastupljenosti žena na najvišim nivoima na kojima se odvija proces odlučivanja.

U oružanim snagama mnogih država, broj žena na visokim položajima je relativno mali. Istraživanje koje je sprovedeno na NATO snagama 2000. godine je pokazalo da se 70% žena nalazi u službama podrške.²⁰ Procesom reforme sistema odbrane se može primijeniti veliki broj mjera kojima će se uvećati broj žena na visokim položajima u oružanim snagama. U ove mjere spadaju:

- Ukidanje formalnih prepreka koje se postavljaju pred žene kada one žele da dostignu visoki čin, poput kriterijuma o prethodnom služenju u službi iz koje su žene inače isključene.²¹
- Osnivanje jedinice za rodna pitanja ili za pitanja žena u okviru ministarstava odbrane (vidi Odjeljak 5).
- Uspostavljanje institucionalnih mehanizama u oružanim snagama kojima se podržava i podstiče profesionalni napredak žena, poput udruženja ženskog osoblja, mentorskih programa i žena kontakt osoba. Kao primjer se može uzeti Institut za školovanje budućih lidera pri kanadskim snagama koji održava godišnji simpozijum o *Ženama na vodećim položajima u sistemu odbrane*, kojim se otvoreno pokazuje institucionalna podrška profesionalnom napredovanju žena.²²
- Podržavanje žena koje su aktivno stacionirane putem preduzimanja mjera i odgovarajućih logističkih aranžmana za usklađivanje profesionalnog i porodičnog života, kako bi žene mogle da steknu iskustvo koje je neophodno za unapređenje.
- Omogućavanje ženama da dobiju odgovarajuće

Odjeljak 5 Španska opservatorija za žene u oružanim snagama

Španske oružane snage su prvo dozvolile 1988. godine ograničeno učešće ženama u vojsci. Od tada, kadrovska politika oružanih snaga je napredovala do tog stepena da više ne postoje nikakva ograničenja u smislu čina, posla ili jedinica za koje žene mogu da se kvalifikuju.

Ministarstvo odbrane je, 2005. godine, osnovalo Opservatoriju za žene u oružanim snagama, kancelariju u okviru ministarstva, koja za zadatak ima da omogući lakšu integraciju žena u oružane snage. Opservatorija pruža tehničku pomoć ministarstvu i vojnom osoblju putem:

- pregleda nacrtu odredaba i zakonskih akata, kako bi se napravila procjena i podnio izvještaj o rodnom uticaju preduzetih mjera;
- proaktivnih informacionih kampanja u vojsci i široj javnosti, kojima treba da se promijeni shvatanje o ulozi žena u oružanim snagama;
- putem davanja odgovora na zahtjeve za informacijama koji dolaze od žena u oružanim snagama i njihovih nadređenih oficira o stvarima koje se tiču kadrovske politike (npr. prava žena vojnika u slučaju trudnoće).

Opservatorija se nalazi van lanca komande i ne funkcioniše umjesto redovnih žalbenih procedura i procedura za podnošenje prijava; ona omogućava da žene u vojsci budu svjesne postojanja ovih procedura.

Uspjeh ove Opservatorije se pripisuje sljedećem:

- Ono nije, niti ga smatraju advokatom ili predstavnikom žena u vojsci (za muškarce i žene vojnike sada postoji Kancelarija ombudsmana). U svojoj ulozi pružaoca usluga, Opservatorija pruža nepristrasno psihološko savjetovanje i daje savjete i upućuje na druge službe bilo kome u vojsci kome je potrebno pojašnjenje u vezi sa zakonodavnim odredbama koje se tiču integracije žena u oružanim snagama.
- Njen rad na pravljenju analize rodnog uticaja za ministarstvo joj daje kredibilitet u okviru ministarstva.
- Putem konsultacija sa ženama u vojsci, pruža detaljno razumijevanja uloge žena u vojsci i problema sa kojima se one suočavaju.

Izvor informacija: Ministarstvo odbrane, Opservatorija za rodnu ravnopravnost. http://www.mde.es/en/areasTematicas/observatorio/index.html?__locale=en

obrazovanje i obuku, koji bi ih kvalifikovali za profesionalni napredak. 1325 i 1820 NAP-ovima Ugande se traži da se u okviru programa obuke za pripadnike oružanih snaga omogući posebna obuka za vještine upravljanja i ostale vještine koje su neophodne ženama.

- Uključivanje individualnih vještina koje žene unose u oružane snage u kriterijume za napredovanje u službi.
- Postavljanje ciljeva po kojima žene treba da zauzimaju odgovornije i više činove. Norveškim 1325 NAP-om je, na primer, postavljen cilj da „najmanje 25% studenata u školama za obuku vojnih oficira treba da budu žene“.
- Stalno kontrolisanje odnosa u broju žena i muškaraca u višim činovima.

Rodno odgovorna RDR

RDR je najbolje shvatiti kao sredstvo za kratkoročnu stabilizaciju koje je *povezano sa ili se odnosi na* RSB, te ju je bolje tako posmatrati, nego kao sastavni dio RSB-a. Međutim, mnogi RDR smatraju prvim korakom u procesu RSB-a za sve one zemlje koje upravo izlaze iz perioda konflikta.

Rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti pozivaju države da omoguće da se procesima RDR-a riješe određene potrebe žena i muškaraca na različitim funkcijama.

Pogledajte: SCR 1325, Član 13.; SCR 1888, Član 17.; SCR 1889, Član 13.

Tokom protekle decenije je učinjen napredak ka postizanju ovog cilja. UN-ovi *Integrirani standardi za razoružavanje, demobilizaciju i reintegraciju i Spisak zadataka o rodno svjesnom razoružavanju, demobilizaciji i reintegraciji* Razvojnog fonda UN-a za žene (UNIFEM), su važna referentna dokumenta za rodno osjetljivo planiranje programa RDR-a.

Naučene lekcije u vezi sa fazama planiranja, razoružavanja i demobilizacije obuhvataju:²³

- Mirovni sporazumi moraju prepoznati različite načine na koje su žene i djevojke pridružene oružanim grupama i takve osobe smatrati ravnopravnim korisnicima programa za RDR, zajedno sa ženama i muškarcima bivšim borbicima.
- U obzir se takođe moraju uzeti i potrebe žena izdržavanih lica.
- Postoji potreba da se žene uključe na svim nivoima i u svim fazama procesa RDR-a, što zahtijeva primjenu participativnog modela za procjenu potreba.
- Moraju se prikupiti podaci razvrstani po polu, koji će biti iskorišteni za dobijanje jasne slike o svim bivšim borbicima, izdržavanim licima i ostalim licima koja su pridružena oružanim grupama.
- Premda se stručnjaci za rodna pitanja moraju uključiti u sve faze kreiranja programa RDR-a, svo osoblje koje sprovodi RDR treba da prođe kroz obuku o rodnom pitanjima kako bi i samo bilo u mogućnosti

da na rodno odgovoran način planira, sprovodi i vrednuje ovakve programe.

- Prisustvo ženskog osoblja koje će vršiti bezbjednosnu provjeru žena na mjestima na kojima se vrši demobilizacija, cijeli ovaj proces čini dostupnijim i prihvatljivijim ženama.
- Ukoliko kampovi za RDR nijesu tako organizovani da u njima u potpunosti vlada rodna odgovornost, npr. da u njima postoje posebne prostorije za boravak žena i muškaraca, i ukoliko u njima nema dovoljno policijskih službenika koji su prošli obuku o rodnom pitanjima, ovakvi kampovi mogu da postanu mjesta na kojima će dolaziti do seksualnog nasilja.
- Čak i kada su na papiru žene i djevojke uključene u RDR, praktično iskustvo iz RDR programa u Liberiji i Sijera Leoneu pokazuje da žene nijesu uključivane u ovaj proces iz različitih razloga rodne prirode. U ove razloge spada i strah za sopstvenu bezbjednost uslijed prisustva velikog broja muškaraca bivših boraca u kampovima, ili zbog socijalne stigme koja se pripisuje ženama koje se pridruže oružanim grupama. Neophodno je da se programima RDR-a riješe problemi žena i da se direktno komunicira sa ženama borbicima i onima koji podržavaju ovaj program. Organizacije žena mogu da budu važni partneri koji će podstaci žene da se uključe u ovaj proces.
- Podrškom koja se pruža formiranju grupa žena i ženskih mreža se promoviše organizovanje i jačanje položaja žena, a za one žene koje prolaze kroz proces RDR-a se stvara prostor za međusobnu razmjenu iskustava.
- U programe RDR-a treba da budu uvršteni mehanizmi za vršenje bezbjednosne provjere (o kojima je više detalja dato u tekstu koji slijedi) kako bi se spriječilo postojanje nekažnjivosti za teško kršenje ljudskih prava.
- Za mjerenje uticaja programa RDR-a treba koristiti kvalitativne i kvantitativne pokazatelje, a treba sprovoditi dugoročne procjene.

U naučene lekcije koje se tiču reintegracije spadaju:²⁴

- Ženama borbicima je često neophodna pomoć za društveno ekonomsku reintegraciju, jer često bivaju podvrgnute osudi zbog svog ponašanja koje se smatra suprotnim onome koje je prihvatljivo u datoj kulturi. Na sličan način, od suštinskog je značaja da im se pruže usluge kojima se rješavaju emotivne traume i problemi vezani za reproduktivno zdravlje. Nažalost, sastavnim djelovima programa RDR-a koji se tiču reintegracije, često nedostaje sredstava za pružanje adekvatne pomoći, izuzev sredstva kojima se omogućavaju samo osnovni paketi za preživljavanje. Strategijama za reintegraciju i rehabilitaciju se često prepoznaju specifične potrebe žena i djevojaka koje su se pridružile oružanim snagama i naoružanim grupama, ali se ne daju nikakve naznake da će se na ove potrebe odgovoriti, niti se prikazuju načini kojima se to može učiniti.
- U prelasku sa programa RDR-a na RSB programe, ženama se rijetko pružaju mogućnosti da se pridruže novim bezbjednosnim snagama.
- Organizacije žena mogu da budu korisni partneri. U

istraživanju koje je u Sijera Leoneu sprovedeno 2004. godine nad reintegriranim bivšim borcima, 55% ispitanika je naglasilo da su žene u zajednici imale značajnu ulogu u pružanju pomoći ovim ispitanicima u procesu njihove reintegracije, u odnosu na 20% ispitanika kojima su pomoć pružile tradicionalne vođe u zajednicama i 32% kojima su pomoć pružili zaposleni u međunarodnim organizacijama za pružanje pomoći.

Povratak bivših boraca u civilne zajednice često ima za rezultat povećani nivo nasilja, u koje spada i seksualno nasilje. U programe za reintegraciju se moraju uvrstiti psihološko savjetovanje, rehabilitacija i naknadne aktivnosti kojima bi se omogućio prijem ovih boraca u zajednice i smanjio rizik od pojave RN-a. U onim zemljama u kojima se borci smatraju društvenom elitom, važno je da se ovim bivšim borcima pruže ekonomske alternative. U suprotnom, pred njih se postavlja veliki izazov da se opet late oružja, kako bi sebi obezbijedili sredstva za život, a pljačkanje je najčešće praćeno seksualnim nasiljem. Mjere koje se u zajednici primjenjuju na smanjenju krijumčarenja malokalibarskog naoružanja, takođe pomažu da se ograniči seksualno nasilje. Programe RDR-a u tranzicionim bezbjednosnim sporazumima treba usaglasiti i koordinisati sa bezbjednosnim inicijativama na nivou zajednice kojima se civili u zajednici domaćina štite od prijetnji koje sa sobom nosi seksualno nasilje.²⁵

Bezbjednosna provjera za oružane i bezbjednosne službe

Bezbjednosna provjera se definiše kao provjera lične i profesionalne istorije i integriteta pojedinaca kako bi se odredilo da li su pogodni da budu zaposleni u javnoj službi. Ona podrazumijeva i formalni proces prepoznavanja i otpuštanja pojedinaca za koje se sumnja da su prekršili ljudska prava ili počinili ratne zločine, posebno iz institucija sektora bezbjednosti i ostalih državnih institucija.

Rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti se obuhvataju pitanja bezbjednosne provjere koju vrše strane u oružanom sukobu i koje se vrše nakon mirovnih procesa:

Pogledajte: SCR 1820, Član 3.; SCR 1888, Članove 3. i 17.

Bezbjedonosna provjera vezana za počinjena krivična djela seksualnog nasilja i ostale oblike kršenja međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava je važna iz nekoliko razloga: kako bi se civili, kao i članovi bezbjednosnih službi, zaštitili od onih koji bi mogli da zloupotrijebe svoj položaj i počine zlostavljanje; kako bi bezbjednosne službe zadobile povjerenje stanovništva i riješile probleme nekažnjivosti za počinjeno seksualno nasilje i ostale oblike zlostavljanja. U državi koja se nalazi u postkonfliktnom periodu ili u periodu nakon autoritarne vladavine, gdje neće svi oni koji su počinili teška krivična djela biti krivično gonjeni, jedna vrsta kazne može da bude i njihovo isključivanje iz javnih službi.²⁶

U DRK, nevladine organizacije (NVO) žena Konga i međunarodni posmatrači su zaključili da nedostaje djelotvoran i pravedan proces bezbjednosne provjere. Integracija nelegalnih i legalnih snaga u armiju Konga, FARDC, je napravljena bez adekvatne bezbjednosne provjere. Pojedinci za koje se sumnjalo da su počinili seksualno nasilje i ostala teška krivična djela (uključujući silovanje, silovanje počinjeno od strane više lica istovremeno, seksualno porobljavanje i prinudno regrutovanje djevojaka i žena) su ostali na vodećim pozicijama, a u nekim slučajevima su čak i unaprijeđeni. „Institucionalizacija nekažnjivosti“, koja je nastala kao rezultat ovoga, je možda doprinijela visokom stepenu prisutnog seksualnog nasilja nakon završetka konflikta u DRK.²⁷

Nasuprot ovome, u Liberiji su UN osmislile program bezbjednosne provjere kojim bi se procijenile kvalifikacije i učinak Nacionalnih policijskih snaga Liberije i ostalih snaga sektora bezbjednosti. Tokom prve dvije godine, ovaj program „deaktiviranja“ je za rezultat imao otpuštanje 2.150 pripadnika policije. Premda nije savršen, ovaj program bezbjednosne provjere je hvaljen kao sredstvo kojim je policija očišćena od svojih najkorumpiranijih i najbrutalnijih pripadnika.²⁸

Kada se kreira program za bezbjednosnu provjeru vezan za počinjeno seksualno nasilje i drugo kršenje međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava:

- Međunarodnim standardima se zahtijeva da se procesi bezbjednosne provjere zasnivaju na ponašanju pojedinaca umjesto na članstvu u nekoj grupi ili instituciji. Proces bezbjednosne provjere treba da bude pravedan i da se odvija u određenom roku, kao i da u njemu postoji pravo na žalbu. Kao koristan dokument u ovom smislu može da posluži *Kompilacija priručnika o vladavini prava u postkonfliktnim državama, bezbjednosna provjera: operativni okvir*, Kancelarije visokog komesara za ljudska prava.
- Proces treba da bude transparentan, pri čemu bi se javnosti otvoreno davale informacije i omogućilo joj se da sama da polazne i povratne informacije. Premda su žene obično pismenije, ali imaju ograničeniji pristup masovnim medijima, u informativnim kampanjama treba koristiti i druge metode, uključujući one dostupne na nivou lokalne zajednice, kako bi se omogućilo da žene budu informisane.
- Organizacije žena iz lokalnih zajednica mogu da budu koristan izvor informacija jer često veoma dobro poznaju pojedince u zajednici.
- Program treba da svima onima koji se pojave sa navodima o potencijalnom zlostavljanju obezbijedi zaštitu i povjerljivost informacija. Zaštita identiteta osoba koje prijave krivično djelo, posebno u vezi sa seksualnim nasiljem, je od suštinskog značaja za uspješno sprovođenje procesa bezbjednosne provjere. U nekoliko slučajeva, počinioци nijesu prethodno bili prošli bezbjednosnu provjeru uslijed straha od odmazde i slabog mehanizma za zaštitu svjedoka.²⁹ Značajan dio tajnosti podataka čini i bezbjedno čuvanje i korišćenje povjerljivih informacija. Putem programa i institucija koje se bave

žrtvama seksualnog nasilja se može olakšati pristup informacijama o počiniocima RN-a i omogućiti razmjena ovakvih informacija.

- Žrtve seksualnog nasilja i ostalih oblika zlostavljanja treba uputiti na medicinske službe i ostale službe koje im mogu pružiti pomoć.
- Proces bezbjednosne provjere treba da prate nezavisni posmatrači.
- Proces bezbjednosne provjere treba povezati sa procesima tranzicijske pravde, ukoliko ova oba procesa postoje, poput procesa za utvrđivanje istine i za davanje odštete žrtvama.
- Bezbjednosna provjera čini samo jedan dio institucionalne reforme. Djelotvornom i legitimnom reformskom strategijom se proces bezbjednosne provjere stavlja u širi kontekst. U ostale djelove spadaju razvoj unutrašnjih mehanizama odgovornosti, spoljnog nadzora i obuke o rodnim pitanjima i pitanjima vezanim za ljudska prava.

Donatori mogu imati značajnu ulogu u omogućavanju strane bezbjednosne snage sprovedu djelotvornu bezbjednosnu provjeru o počinjenim djelima seksualnog nasilja i ostalim prekršajima. Ovakve mjere je moguće uključiti u 1325/1820 NAP-ove zemalja donatora. Kongres SAD-a, npr. zabranjuje finansiranje obuke ili nabavku opreme za strane bezbjednosne snage ukoliko Stejt Department ima vjerodostojne informacije da su te snage počinile teška kršenja ljudskih prava. Ovom zabranom se od zvaničnika Stejt Departmenta i Odjeljenja za odbranu zahtijeva da sprovedu bezbjednosnu provjeru predviđenih jedinica potencijalnih korisnika pomoći, na osnovu vjerodostojne baze podataka koja se sastoji od izvještaja o kršenjima ljudskih prava.³⁰ Bezbjednosne snage u onim državama koje prolaze kroz period oružanog sukoba, ili su upravo izašle iz njega, a koje nijesu u mogućnosti da bezbjednosno provjere svoje pripadnike u smislu da li su počinili djela seksualnog nasilja ili neki drugi oblik kršenja međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava, ne treba da dobiju međunarodnu podršku i pomoć.

4.4 U reformi policije

Reforma policije predstavlja transformaciju ili promjenu policijske organizacije u profesionalnu i odgovornu policijsku službu koja u praksi primjenjuje onaj način obavljanja policijske dužnosti kojim se zadovoljavaju potrebe lokalnih zajednica i koji je u skladu sa demokratskim normama i čvrstim principima dobre uprave.³¹ U primjere policijske reforme spadaju:

- Redefinisanje nadležnosti i operativnih procedura u policiji
- Demilitarizacija policijskih snaga
- Omogućavanje obuke za službenike na svim nivoima i u svim činovima i razvoja njihovih vještina
- Uspostavljanje mehanizama odgovornosti

Četiri rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti postavljaju određeni broj specifičnih obaveza i

smjernica za procese reforme policije, koji se tiču:

- Rodno odgovornog sprovođenja zakona, u koji spada zaštita i poštovanje ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica
- Pružanja pomoći žrtvama seksualnog nasilja
- Krivičnog gonjenja odgovornih za nasilje počinjeno nad ženama i djevojkama u oružanim sukobima, za genocid, zločine protiv čovječnosti i za ratne zločine
- Veće zastupljenosti žena na nivoima na kojima se donose odluke u okviru institucija policije
- Bezbjednosne provjere, kao što je to objašnjeno u poglavlju 4.3

Dodatne obaveze država koje šalju policijsko osoblje u mirovne misije pod vođstvom UN-a su detaljnije objašnjene u poglavlju 4.6.

Rodno odgovorno sprovođenje zakona

Grupa samostalnih eksperata UN-a, koja se bavila uticajem koji oružani sukobi imaju na žene, je primijetila da tokom oružanog sukoba „nasilje nad ženama postaje prihvaćena norma”.³² Seksualno nasilje i nasilje u porodici se nastavlja, i čak pojačava u postkonfliktnom periodu, a podstiču ga raspoloživost oružja, traume prisutne kod muških članova porodice i nedostak posla, smještaja i osnovnih usluga.³³ Nedostatak sredstava za život i sve veći priliv uglavnom muškaraca iz međunarodnih misija, čini žene i djevojke posebno ranjivom grupom kada su u pitanju seksualno iskorištavanje i trgovina ljudima. U nekim postkonfliktnim kontekstima, ubistva radi očuvanja časti predstavljaju veliki problem.

Imajući u vidu izazove bezbjednosti žena u postkonfliktnim kontekstima, rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti se naglašava da izvršavanje policijskih dužnosti mora da bude rodno odgovorno i da mora da obuhvata mjere kojima se promovišu ljudska prava žena, djevojaka i djevojčica.

Pogledajte: SCR 1325, Član 8.; SCR 1889, Član 10.

Rodno odgovorno izvršavanje policijskih dužnosti je detaljnije objašnjeno u Priručniku o reformi policije i rodnim pitanjima. Koracima kojima se ispunjavaju obaveze predviđene rezolucijama, obično se obuhvataju promjene u sljedeće četiri oblasti:³⁴

Mandatu

- RN treba da bude podvedeno pod krivično djelo i ljudska prava žena moraju da budu zaštićena zakonom.
- Policija treba da ima posebne nadležnosti i da bude specijalno opremljena da zaštiti od RN-a ranjive zajednice, poput interno raseljenih lica i izbjeglica, kao i etničkih ili seksualnih manjina.

Odjeljak 6 Sugestije za obuku

- U velikom broju država pogođenih sukobima, grupe žena su uključene u obuku policije o rodnim pitanjima. Ovim se ima za cilj da se u obuku policije unesu specifična stručna saznanja i da se uspostavi povjerenje između zajednice i policije.
- Obuka može da se odnosi posebno na žene policijske službenike. 2008. godine je održana dvonedjeljna obuka za 32 žene službenice policije iz oblasti Herat i Badhis u Avganistanu. Tema obuke su bila pravna pitanja, poput pravila ponašanja, upotrebe sile i ljudskih prava, kao i taktička i tehnička pitanja, poput pretresa kuća, korišćenja lisica, prve pomoći i samoodbrane. (EUROPOL-Serving Afghanistan, Online Bi-weekly Newsletter, (EUROPOL- Služba u Avganistanu, internet časopis koji izlazi na svake dvije nedjelje), 22. decembar 2008, 2–3. <http://www.eupol-afg.eu/pdf/4.pdf>)
- Kada obuku pružaju spoljne agencije, od suštinskog je značaja da se polaznicima obuke dozvoli da upotrijebe novostečene vještine, i da im se u tome pruži podrška. Snage UN-a za stabilizaciju Haitija su obučile kvalifikovane žene službenice policije o pitanjima koja su karakteristična za RN. Nakon završene obuke, ovim ženama su, međutim, dodijeljeni administrativni poslovi umjesto da istražuju krivična djela seksualnog nasilja i da time praktično primijene novousvojene vještine. Nijesu imale nikakvog kontakta sa žrtvama. Pearson Peacekeeping Centre, Roundtable Report: UNSCR 1820: A Roundtable Discussion with Female UN Police Officers Deployed in Peacekeeping Operations, (Centar za mirovne misije Pirson, Izvještaj sa Okruglog stola: Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN-a 1829: diskusija sa Okruglog stola sa ženama policijskim službenicama UN-a stacioniranim u mirovnim operacijama 2009, 4)

Operativnoj praksi, sistemu podsticajnih mjera i mjerama kojima se određuje učinak

- Policija mora da u potpunosti shvati prirodu, stepen i težinu krivičnih djela počinjenih nad ženama i mora da ozbiljno shvati svoju ulogu u sprječavanju, zaštiti i istrazi. Rodna pitanja treba da budu uvrštena u osnovnu obuku, uz mjere kojima se promoviše kultura ljudskih prava u okviru policijskih snaga
- Treba da postoji detaljna obuka kojom se izgrađuju vještine za policijsko djelovanje kod krivičnih djela poput trgovine ljudima, nasilja u porodici ili seksualnog nasilja (vidi Odjeljak 6).
- Reagovanje na krivična djela zasnovna na rodnim razlikama treba da budu određena protokolima. Na primjer, u dobru praksu reagovanja na RN spadaju: obavezno hapšenje počinitelaca na osnovu osnovane sumnje (umjesto da se policiji daje diskreciono pravo da ženu ubijede da se vrati nasilnom partneru), obavezno podnošenje izvještaja svom pretpostavljenom i upućivanje žrtava na medicinske i pomoćne službe.³⁵
- Specijalizovane jedinice, poput ženskih policijskih stanica i jedinica za podršku porodicama, mogu da unaprijede reagovanje na nasilje počinjeno nad ženama i djecom, kao što je to bio slučaj u Avganistanu, DRK, na Kosovu, u Liberiji, Nikaragvi, Sijera Leoneu (vidi Odjeljak 7), Ruandi i Istočnom Timoru. U ovim jedinicama često radi isključivo žensko policijsko osoblje ili žene i muškarci koji su prošli specijalnu obuku za rad sa žrtvama krivičnih djela počinjenih na seksualnoj osnovi, i da sprovedu djelotvorne istrage. Veliki je broj dokaza, u DRK, Indiji i Sijera Leoneu, da postoji veća vjerovatnoća da će ženska žrtva seksualnog nasilja slučaj prijaviti prije ženi policijskom službeniku, ili da će to učiniti u ženskoj policijskoj stanici, nego li muškarcu policijskom službeniku u redovnoj policijskoj stanici.³
- Podsticajnim mjerama treba nagraditi rodno odgovorno sprovođenje policijskih dužnosti, a sistemom sankcija treba kazniti nepridržavanje nadležnosti vezanih za rodnu ravnopravnost. Podsticajne mjere moraju postojati kako bi se policijski službenici podstakli da rade u jedinicama koje su posvećene rješavanju isključivo rodnih pitanja, pri čemu ove podsticajne mjere treba da obuhvataju unapređenja, veću vidljivost rada policije, prihvatanje ovakvog načina rada od strane javnosti i psihosocijalnu podršku. U Liberiji je jedinica za zaštitu žena i djece dostigla prestižan status elitne specijalne jedinice koja radi u okviru policije, djelimično i zbog toga što je donatorskom pomoći

Odjeljak 7 Jedinice za podršku porodicama u Sijera Leoneu

Policija Sijera Leonea je osnovala Jedinice za podršku porodicama (JPP) 2001. godine. JPP se nalaze u glavnim policijskim stanicama širom države i njihovo osoblje čine posebno obučeni muškarci i žene službenici koji su posvećeni radu sa žrtvama silovanja, seksualnog zlostavljanja, nasilja u porodici i trgovine ljudima. JPP su ustanovile službe na koje se upućuju žrtve zarad dobijanja besplatne medicinske njege i pravne pomoći, a takođe su se uključile u široke napore na podizanju svijesti javnosti, sa posebnim naglaskom na teme koje se tiču seksualnog nasilja, nasilja u porodici, HIV/AIDS-a, trgovine ljudima i genitalnog sakaćenja žena.

U prošlosti su žene rijetko prijavljivale policiji ovakva krivična djela. Međutim, JPP su imale uticaja, omogućivši ženama da prijave slučajeve RN-a. Tokom 2003. godine, JPP su primile i sprovele istragu za 3.121 prijavu seksualnog i fizičkog nasilja, što je predstavljalo značajno povećanje u odnosu na broj prijavljenih slučajeva prethodnih godina. Ovo povećanje broja prijavljenih slučajeva se smatra rezultatom povećane svijesti javnosti i njenog povjerenja u JPP. Štaviše, procjena rada JPP, koju je sproveo UNICEF, je pokazala da su umanjene stigma i stid koji se povezuju sa seksualnim iskorištavanjem i da su ljudi svjesniji raspoloživosti službi koje mogu da im pruže pomoć i podršku.

Izvor informacija: UNIFEM, Žene uspostavljaju mir i sprječavaju seksualno nasilje u zemljama pogođenim sukobima - Women Building Peace and Preventing Sexual Violence in Conflict-Affected Contexts, oktobar 2007, 11.

Odjeljak 8 Usluge za žrtve seksualnog nasilja u Istočnom Timoru

Jedinica za ranjive osobe (JRO) je osnovana 2001. godine u okviru Nacionalnih policijskih snaga Istočnog Timora kako bi se bavila slučajevima seksualnog nasilja, silovanja, nasilja u porodici, zlostavljanja djece i istraživala ih. JRO, žrtvama RN-a i onima koji im pružaju usluge omogućava pristup imenovanim policijskim službenicima ove službe. Ovo je dovelo do saradnje i koordinacije između NVO i policije, npr., putem učešća na lokalnim radionicama i konsultacijama o slučajevima. Sada je osnovana funkcionalna mreža službi koje se bave problemima žrtava nasilja u porodici, seksualnog zlostavljanja i zlostavljanje djece. Mreža obuhvata tzv. „sigurnu sobu“ u nacionalnoj bolnici, lakše medicinsko i forenzičko ispitivanje, psihosocijalno savjetovanje, sklonište i pravnu pomoć. Nacionalne NVO su uključene u pružanje velikog broja ovih usluga, kao i u javno obrazovanje i podizanje svijesti javnosti.

Izvor informacija: UNFPA, Terms of Reference: International Referral Network Project Coordinator: GBV Sub-Project - Pravila službe: projektni koordinator međunarodne mreže za upućivanje na druge službe: podprojekat o RN-u, 2010, <http://ocha-gwapps1.unog.ch/rw/res.nsf/db900SID/OCHA-83Z4LC?OpenDocument>; UNFPA, *Gender-Based Violence in Timor-Leste: A Case Study - Rodno nasilje u Istočnom Timoru: studija slučaja*, 2005. http://www.unfpa.org/women/docs/gbv_timorleste.pdf.

omogućeno da ove policijske jedinice budu bolje opremljene od ostalih.³⁷

- Mjerenjem učinka treba bilježiti i nagraditi posvećenost osoblja principima rodne ravnopravnosti.

Sastav zaposlenih

- Povećanje zapošljavanja žena u policijskim snagama je ključni korak ka pružanju usluga i ženama i muškarcima u zajednici.

Sistemi za određivanje odgovornosti

- Grupe žena iz civilnog društva treba da budu uključene u mehanizme civilnog nadzora nad službama bezbjednosti (npr. u policijskim kontrolnim odborima, nacionalnim komisijama za ljudska prava, komisijama za vezu između lokalne zajednice i policije).
- Treba da postoje jaki disciplinski mehanizmi za RN ili diskriminaciju koju pripadnik policije počini nad pripadnikom zajednice ili kolegom policajcem.

Pomoć žrtvama seksualnog nasilja i njihova zaštita

U mnogim državama žrtve seksualnog nasilja smatraju da policija nije voljna da krivično istražuje djela seksualnog nasilja i goni počiniocima ovih krivičnih djela. Može se desiti da policija ne smatra seksualno nasilje prioritetom u odnosu na ostale oblike nasilja ili se može desiti da se seksualno nasilje počinjeno u okviru porodice ili zajednice smatra domaćim problemom koje treba privatno „riješiti“ između strana koje su u njemu učestvovala. Često nema žena policijskih službenica koje bi se pozabavile ženom žrtvom, što u velikoj mjeri može da spriječi žene da uopšte i podnesu prijavu. Ponekad se žrtve seksualnog nasilja nalaze u rizičnoj situaciji od potencijalnog lošeg tretmana, diskriminacije ili čak daljeg seksualnog zlostavljanja kada se nađu u rukama policije. Tamo gdje dođe do istrage, često se krši pravo na privatnost žrtava i vrši se napad na njihovo dostojanstvo, u koje spadaju i zahtjevi da dokažu da su se opirale napadu i da opišu kako su bile obučene ili kako su se ponašale, čime se krivica prebacuje na žrtvu.³⁸

SCR 1820 i 1888 naglašavaju značaj reagovanja na seksualno nasilje u periodu oružanog sukoba i

u postkonfliktnim situacijama. U njega spada veliki broj onih aktivnosti koje se inače tiču rada policije: pružanje pomoći žrtvama seksualnog nasilja, njihov pristup institucijama pravosuđa, zaštita i tretman, uz dostojanstven tretman tokom cijelog pravosudnog procesa.

Pogledajte: SCR 1820, Članove 4. i 13.; SCR, 1888 Članove 6. i 13.

Mjere kojima se ispunjavaju ove obaveze obuhvataju one mjere koje su navedene kao „rodno odgovorno sprovođenje zakona“, a to su: primjena specijalne obuke, osnivanje specijalnih jedinica i razvoj sistema za upućivanje žrtava na druge službe. Za reagovanje na seksualno nasilje i zaštitu od njega treba opredijeliti posebna sredstva. Ovo se posebno odnosi na:

- Policijske jedinice posebne namjene koje su specijalno obučene za rješavanje slučajeva seksualnog nasilja (vidi Odjeljak 8).
- Strateško planiranje istraga krivičnih djela seksualnog nasilja i nabavku opreme i vozila u tu specijalnu svrhu.
- Smjernice kojima se detaljno objašnjava reagovanje na prijave seksualnog nasilja. Ovim reagovanjem treba omogućiti da se žrtvama pruži pomoć putem njihovog upućivanja na psihosocijalne i medicinske službe, smještaja u sigurne kuće, pružanja besplatne pravne pomoći i ostalim odgovarajućim mjerama.
- Zaštita bezbjednosti i garantovanje povjerljivosti dobijenih informacija žrtvama, kako bi prijavu podnijele bez straha od odmazde. Kako bi se ovo omogućilo, od značaja je i fizička infrastruktura u policijskim stanicama, što ima uticaja i na očuvanje dostojanstva žrtava. Na primjer: besplatne telefonske linije za žrtve silovanja koje se nalze u psihološkoj krizi, vozila posebno namijenjena za jedinice koje se bave rodnim pitanjima, kola hitne pomoći, posebne ambulante za pregled i privatne prostorije za ispitivanje.³⁹
- Tehnikama ispitivanja, formularima za prijavu i upitnicima se ne smiju degradirati žene (kao što je slučaj sa „provjerom nevinosti“), niti im se bez opravdanja smije miješati u privatni život. Instrumenti za ispitivanje seksualnog napastvovanja treba uvijek da budu na dohvata ruke.⁴⁰

Krivično gonjenje odgovornih za zločine počinjene nad ženama i djevojkama u oružanim sukobima

Reagovanje na nekažnjivost za krivična djela/zločine počinjene nad ženama, djevojkama i djevojčicama u oružanim sukobima je ključna stavka rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti:

Pogledajte: SCR 1325, Član 11.; SCR 1820, Član 4.; SCR 1889, Član 3

Kapacitet policije da sprovodi istrage o počinjenom nasilju nad ženama, djevojkama i djevojčicama u oružanim sukobima se često zanemaruje. U bivšoj Jugoslaviji, na primjer, gdje se sprovode krivične istrage za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine, policijske snage su nedovoljno opremljene kako bi podržale ove složene istrage. Sudeći po mišljenju advokata, tužilaca i sudija, policijski istražitelji ili veoma malo poznaju ili nimalo ne poznaju relevantni zakon i njegove odredbe, a ponekad im nedostaje čak i osnovnih vještina za sprovođenje istrage.⁴¹

Policiji koja je nadležna za istragu nasilja počinjenog nad ženama, djevojkama i djevojčicama u oružanim sukobima, za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine je neophodna obuka u sljedećim oblastima:

- Osnovnog poznavanja međunarodnog krivičnog i humanitarnog prava, onako kako se ono primjenjuje na njihov kontekst.
- Tehnika za adekvatno ispitivanje traumiranih svjedoka i žrtava (vidi Odjeljak 9).
- Istražnih tehnika i tehnologije (DNK analize, forenzike, istraživanja mjesta zločina, ispitivanja i ekshumacije).
- Tehnika za istraživanje smrtnih slučajeva
- Zaštite svjedoka, koja obuhvata strategiju koja je u fazi istrage prihvatljiva svjedocima i kojom se smanjuje mogućnost dovođenja svjedoka u neprijatnu poziciju.⁴²

Veća zastupljenost žena na nivoima na kojima se u okviru policijskih institucija donose odluke

Veća zastupljenost žena u policijskim institucijama je jedan od aspekata širih obaveza predviđenih rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti da se poveća zastupljenost žena u institucijama i mehanizmima kojima se sprječava, razrješava sukob i kojima se tim sukobom upravlja:

Pogledajte: SCR 1325, Član 1.

Mnogobrojne prednosti veće zastupljenosti žena u policijskim snagama i strategije za zapošljavanje i zadržavanje žena u službi su detaljnije obrađeni u Priručniku o reformi policije i rodnim pitanjima.

Naglasak SCR 1325 na „sve nivoe na kojima se donose odluke“, ističe u prvi plan činjenicu da žene ne treba

da budu bolje zastupljene samo u nižim činovima i na administrativnim pozicijama, već i na višim instancama takođe. U ovom poglavlju ćemo se baviti povećanjem zastupljenosti žena na višim instancama na kojima se donose odluke.

U većini policijskih službi, žene su neravnomjerno zastupljene u nižim činovima. Procesom reforme policije se može primijeniti veliki broj mjera kojima će se povećati broj žena na vodećim pozicijama u policijskoj službi. U ove mjere spadaju:

- Uspostavljanje institucionalnih mehanizama za podršku ženama, poput udruženja žena u policiji, mentorskih programa i određivanja kontakt osoba za žene, i podsticanjem žena da preuzmu vođstvo. Misija UN-a u Liberiji je kreirala rodnu politiku za Nacionalnu policiju Liberije koja ne obuhvata samo napore kod regrutovanja i obuke većeg broja žena oficira, već i napore da one ne budu ograničene samo na niže činove. Žene su u policijskoj hijerarhiji postavljene na vodeće funkcije, a Udruženja žena policijskih službenica ima potencijala da ustanovi kulturu pružanja međusobne podrške.⁴³
- Omogućavanje ženama da dobiju priliku za obrazovanje i obuku, koji će ih kvalifikovati za profesionalno napredovanje. Na onim mjestima u kojima žene nemaju ravnopravan pristup obrazovanju, uslijed postojećih društvenih, rodnih predrasuda, može biti neophodno da se dodatno investira u njihovu obuku, kako bi se omogućilo da njihovo obrazovanje i iskustvo bude jednako obrazovanju i iskustvu njihovih muških kolega, te da im se time omogući da ispune sve preduslove za unapređenje u službi.⁴⁴
- Donošenje politike usklađivanja profesionalnog i porodičnog života, kojom se muškarcima i ženama službenicima omogućava da kombinuju karijeru sa svojim porodičnim obavezama.
- Rješavanje diskriminatorskih stavova prisutnih u policijskoj službi koji bi mogli da spriječe profesionalno napredovanje žena. U policijskoj službi Južne Afrike, gdje žene čine 30% zaposlenih, žene prijavljuju da se očajnički bore da u potpunosti budu prihvaćene kao ravnopravne od strane nekih od muških šefova. U službi je napravljen program pod nazivom „Muškarci za promjene“, koji za zadatak ima da povede odgovarajuće kulturne promjene širom institucije.⁴⁵
- Usvajanje objektivnih kriterijuma za profesionalno unapređivanje, kojima se u obzir uzima veći broj vještina i kvalifikacija. Na primjer, nagrađivanje uspješnog rješavanja problema, rada sa zajednicom i upućivanja na socijalne službe. Vojno iskustvo je često jedan od kriterijuma za napredovanje u policijskoj službi, međutim njegova relevantnost je diskutabilna i često žene stavlja u neravnopravan položaj.
- Upoređivanje načina na koji nadležni upoređuju žene i muškarce službenike i istraživanje u slučajevima gdje žene konstantno dobijaju niže ocjene kako bi se otkrilo potencijalno prisustvo predrasuda ili potreba za obukom.
- Omogućavanje da se u savjetu za unapređivanje u službi nalazi i značajan broj žena.

Odjeljak 9 Obuka za osobe koje rade sa svjedocima i žrtvama ratnih zločina

OEBS/ODIHR je izradio modul za obuku o međunarodnom krivičnom i humanitarnom pravu za tužioce, istražitelje/policiju, sudije i advokate odbrane koji se bave svjedocima i žrtvama ratnih zločina.

Polaznicima se predaju tehnike za adekvatno ispitivanje traumiranih svjedoka i žrtava, koje oni po tom vježbaju u kontrolisanoj sredini. Posebne teme koje se obrađuju na ovoj obuci obuhvataju:

1. Opšti pristup ispitivanju i najbolje prakse
2. Zaštitu svjedoka:
  - a. Procjenu potreba za zaštitom
  - b. Pravni okvir
  - c. Procjenjivanje zaštitnih mjera (npr. izmjenu glasa, davanje pseudonima)
3. Obim direktnog ispitivanja, unakrsnog ispitivanja i preusmjeravanja, u slučajevima gdje je to primjenljivo.
4. Vrste pitanja i kada ih treba postaviti (otvorena pitanja, zatvorena pitanja, pitanja kojima se navodi na odgovor).
5. Tehnike za ispitivanje svjedoka, stručnjaka i svjedoka sa neprijateljske strane.
6. Adekvatno i djelotvorno ispitivanje traumiranih svjedoka.
7. Podrška svjedocima i kako do nje doći.
8. Prepoznavanje i rješavanje problema sekundarne traume.

Izvor informacija: OSCE ODIHR, "Supporting the Transition Process: Lessons Learned and Best Practices in Knowledge Transfer" – „Podrška procesu tranzicije: naučene lekcije i najbolje prakse u prenosu znanja“, septembar 2009, 57. http://www.osce.org/documents/odihr/2009/09/39685_en.pdf

- Postavljanje ciljeva za unapređivanje žena u više činove.
- Stalno nadgledanje proporcionalne zastupljenosti žena u najvišim činovima.

4.5 U tranzicijskoj pravdi i reformi pravosuđa

Pravosuđe i bezbjednost su neodvojivo povezani. Neke od institucija pravosudna pitanja odvajaju od RSB-a.⁴⁶ Međutim, reforma krivičnog pravosuđa se, u najmanju ruku, smatra aspektom RSB-a, a uspostavljanje tranzicijske pravde se smatra aktivnošću povezanom sa RSB-om. Značajne veze koje postoje između institucija pravosuđa i ostalih djelova sektora bezbjednosti u postkonfliktom kontekstu zavređuju da se pažnja posveti sektoru pravosuđa u ovom Priručniku.

Reforma pravosuđa ne podrazumijeva samo reformu zakona, već i razvoj politike, procedura i mehanizama kojima se omogućavaju praktična primjena zakona i ravnopravan pristup pravosudnom sistemu. U ciljeve reforme pravosuđa spada razvoj sljedećeg:

- Pravednih i ravnopravnih zakona kojima se promovišu i štite ljudska prava i pravazilaze barijere sa kojima se suočavaju marginalizovane i ranjive grupe

- Djelotvornog, nepristrasnog i odgovornog sudstva i tužilaštva
- Veza i saradnje između državnih i nedržavnih institucija
- Mehanizama za nadzor pravosudnog sistema
- Adekvatne sudske uprave/infrastrukture

Četiri rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti određuju jedan broj specifičnih obaveza kao i smjernica za sprovođenje procesa reforme pravosuđa, a u vezi sa:

- Mjerama kojima se omogućavaju zaštita i poštovanje ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica
- Strategijama kojima se zadovoljavaju bezbjednosne potrebe žena, djevojaka i djevojčica i njihovi prioriteti, uključujući rodno odgovoran pristup institucijama pravosuđa
- Krivičnim gonjenjem onih koji su odgovorni za nasilje počinjeno nad ženama, djevojkama i djevojčicama u oružanim sukobima, za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine
- Mjerama kojima se zadovoljavaju potrebe žrtava seksualnog nasilja u oružanim sukobima i postkonfliktnim situacijama

Mjere kojima se štite i poštuju ljudska prava žena, djevojaka i djevojčica i zadovoljavaju njihove potrebe i prioritete

Rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti se poziva na primjenu mirovnih sporazuma koji se odnose na ljudska prava žena, djevojaka i djevojčica i podržava se razvoj konkretnih strategija kojima se zadovoljavaju bezbjednosne potrebe i prioritete žena, djevojaka i djevojčica, posebno imajući u vidu njihov pristup institucijama pravosuđa.

Pogledajte: SCR 1325, Član 8.; SCR 1889, Član 10.

U mjere kojima se ovo može postići, spadaju:

- Uključivanje grupa žena kao ključnih partnera u proces reforme pravosuđa.
- Ratifikacija međunarodnih i regionalnih podzakonskih akata o ljudskim pravima, uključujući CEDAW.
- Ustavna reforma, kako bi ustav obuhvatio poštovanje ljudskih prava svih građana na najvišim nivoima pravnog sistema.
- Zakonska reforma, kako bi se primijenili međunarodni i regionalni standardi o ljudskim pravima, sa posebnim osvrtom na zemljišnu svojinu, nasljeđivanje, RN i seksualno opredjeljenje.
- Reformu sudske procedure i prakse, kako one ne bi, bilo direktno, bilo indirektno, diskriminisale žene, djevojke i djevojčice.
- Sprovođenje rodno osjetljive procjene sektora pravosuđa, kako bi se prepoznale bezbjednosne potrebe žena, djevojaka i djevojčica i njihovi prioriteti. (Pogledajte poglavlje 4.1 Priručnika o reformi pravosuđa i rodnim pitanjima, ukoliko želite da vidite spisak zadataka). Liberija je, npr. sprovela veliki broj procjena na kojima je zasnovala Nacionalni akcioni

plan za borbu protiv RN-a, koji sadrži određeni broj mjera vezanih za reformu pravosuđa (pogledajte Odjeljak 10 Priručnika o reformi pravosuđa i rodnim pitanjima).

- Posebne mjere za rješavanje slučajeva RN-a, uključujući mjere koje se tiču zaštite svjedoka i žrtava.
- Rješavanje problema diskriminacije počinjene od strane sudija, tužilaca, pravnika i sudskog osoblja, putem obuke i ostalih vidova izgradnje kapaciteta na teme poput prava žena i procedura za rješavanja slučajeva RN-a. Lokalne i međunarodne organizacije žena, UN i ostale međunarodne agencije često mogu da pruže podršku u obuci.
- Povezivanje sa tradicionalnim vođama i neformalnim i pravosudnim mehanizmima kako bi se obezbijedilo da se oni pridržavaju standarda vezanih za ljudska prava, u koje spadaju i prava žena. Ovim uključivanjem treba unaprijediti komunikaciju između tradicionalnih vođa i organizacija žena.
- Mjere za povećanje učešća žena u sektoru pravosuđa, kojima se teži da se postigne ravnoteža u broju muškaraca i žena na svim dužnostima i na svim instancama.
- Stalno nadgledanje i nadzor načina na koji se pravosudni sistem odnosi prema ljudskim pravima žena, djevojaka i djevojčica. U mnogim državama, nacionalne institucije za ljudska prava, poput komisija za žene/rodnu ravnopravnost ili kancelarije ombudsmana za jednake mogućnosti, imaju značajnu ulogu čuvara ovih gore pomenutih prava.
- Mjere za povećanje svijesti javnosti o ljudskim pravima i o zakonima i mehanizmima za zaštitu ovih prava. U mnogim postkonfliktnim državama, OCD informišu javnost i sprovode kampanje za obuku o pitanjima tipa nasilja u porodici i prisilnih brakova, pri čemu se neke od OCD uspješno uključuju u rad sa muškarcima isto kao i sa ženama.
- Korištenje pravnih pomoćnika na pravnom opismenjavanju žena.
- Dopiranje sudova i sudija do žena i muškaraca u seoskim oblastima.
- Pravna pomoć u pitanjima koja su od značaja za žene, poput vlasništva nad zemljom, nasljeđa i rodnog nasilja.
- Podrška inicijativama civilnog društva za pristup institucijama pravosuđa.

Ostale mjere kojima se omogućava zaštita i poštovanje ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica u okviru reforme pravosuđa su detaljnije data u poglavlju 4 Priručnika o reformi pravosuđa i rodnim pitanjima.

Krivično gonjenje lica odgovornih za krivična djela počinjena nad ženama, djevojkama i djevojčicama u oružanim sukobima

Rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti jasno naglašavaju odgovornost država da krivično gone ne samo međunarodne slučajeve zločina počinjenih nad ženama tokom oružanih sukoba (genocid, zločini

protiv čovječnosti i ratni zločini), već sve oblike nasilja počinjenog nad ženama, djevojkama i djevojčicama u oružanim sukobima. Ova odgovornost se ne odnosi samo na države u kojima su počinjeni dati zločini, već i na ostale države sa pravnom nadležnošću za ove slučajeve.

Pogledajte: SCR 1325, Član 11.; SCR 1820, Član 4.; SCR 1888, Član 6.; SCR 1889, Član 3.

Za krivično gonjenje u slučajevima nasilja nad ženama, počinjenih tokom oružanih sukoba, neophodno je da postoji politička volja države. Lokalne OCD mogu da budu značajni učesnici koji će vladu pozvati na odovornost. Međunarodna zajednica, takođe, ima ključnu ulogu u vršenju pritiska na vlade da krivično gone djela nasilja nad ženama i da ovakva krivična djela isključe iz odredaba za davanje amnestije. Međunarodna zajednica bi dalje trebalo da ima proaktivnu ulogu u krivičnom gonjenju pojedinaca za djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratne zločine počinjene nad ženama, tamo gdje ona ima pravnu nadležnost. U oktobru 2009. godine, sud u Kanadi je osudio muškarca iz Ruande, koji živi u Kanadi, za djelo silovanja počinjeno tokom genocida 1994. godine.⁴⁷

Za djelotvorno krivično gonjenje u slučajevima nasilja počinjenog nad ženama tokom oružanih sukoba je neophodno da postoje državni kapaciteti u smislu odgovarajuće sudske, policijske i zatvorske infrastrukture, sudskog osoblja, istražnih vještina i sredstava, sistema čuvanja podataka, zaštite žrtava i svjedoka i prevodilačkih usluga. Međunarodna zajednica na više načina može da pomogne izgradnju ovih kapaciteta (vidi Odjeljak 10).

U mnogim državama koje izlaze iz konflikta, reforma pravosuđa će uključiti uspostavljanje mehanizama tranzicijske pravde, kako bi se riješilo naslijeđeno i široko rasprostranjeno sistematsko kršenje ljudskih prava do koga je dolazilo tokom sukoba. O tranzicijskoj pravdi je više informacija dato u poglavlju 5.1 Priručnika o reformi pravosuđa i rodnim pitanjima. Tamo gdje je uspostavljen tranzicioni mehanizam, njegov mandat treba izričito da se svede na rješavanje slučajeva nasilja počinjenog nad ženama.

Mjere kojima se omogućava uspješno krivično gonjenje u predmetima nasilja počinjenog nad ženama tokom konflikta, bez obzira da li se one sprovode putem stalnih pravosudnih mehanizama ili onih uspostavljenih u tranzicionom periodu, obuhvataju sljedeće:

- Definisane nasilja nad ženama u skladu sa međunarodnim standardima datim zakonom o ljudskim pravima i međunarodnim krivičnim pravom. Na primjer, Specijalni sud za Sijera Leone je u svoju definiciju seksualnog nasilja uvrstio seksualno ropstvo, prisiljavanje na prostituciju i trudnoću pod prisilom.
- Razvoj posebne strategije za krivično gonjenje počinilaca nasilja nad ženama tokom perioda sukoba.
- Obuka za sve zaposlene u tehnikama istrage,

Odjeljak 10

Obuka o rodnim pitanjima za tužioce i sudije u Kolumbiji

2007. i 2008. godine, Nacionalna komisija Kolumbije za odštetu i pomirenje je finansijski podržala seriju obuka o rodnim pitanjima za tužioce i sudije u specijalnim sudovima u tranzicijskom periodu koji se bave krivičnim djelima koja su počinili demobilisani pripadnici paravojnih formacija i gerile, a u okviru Zakona o pravdi i miru iz 2005. godine.

Na radionicama su razmatrani zakonski kriterijumi koji se tiču RN-a, a ženske OCD su se povezale sa tužiocima i sudijama kako bi se napravile strategije za rješavanje slučajeva seksualnog zlostavljanja do kojih je došlo u prošlosti. U pitanja o kojima se raspravljalo spadaju standardi dokaznog postupka, zaštita svjedoka, psihosocijalni i ostali oblici pomoći žrtvama. Ovo je bio prvi put da su se sudski službenici i advokati žena ikada sastali da razmatraju ova pitanja.

ispitivanja i pravne nauke, vezanih za nasilje nad ženama.

- Obezbjedivanje istražitelja i tužilaca koji će biti posvećeni krivičnom gonjenju i rješavanju krivičnih djela nasilja nad ženama, pri čemu treba uključiti žene istražitelje.
- Uspostavljanje mjera kojima se garantuju bezbjednost, privatnost i zaštita identiteta žrtvama prije, tokom i nakon suđenja, poput zaštite svjedoka i mogućnosti preseljenja.

Mjere kojima se zadovoljavaju bezbjednosne potrebe žrtava seksualnog nasilja počinjenog tokom oružanih sukoba

Rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti se navodi veliki broj obaveza prema žrtvama seksualnog nasilja počinjenog tokom konflikta: treba obezbijediti da žrtve seksualnog nasilja počinjenog tokom konflikta imaju ravnopravnu zaštitu po zakonu, da imaju ravnopravan pristup institucijama pravosuđa, da se prema njima odnosi s poštovanjem tokom sudskog procesa, da su zaštićene, da dobiju pomoć i odštetu za pretrpljene bolove. U bilo kom procesu reforme pravosuđa, mora se stvoriti prostor u kome će se zatražiti, saslušati i poštovati viđenje samih žrtava seksualnog nasilja o tome šta je to što po njima čini pravdu i pravosuđe.

Pogledajte: SCR 1820, Članove 4. i 13.; SCR 1888, Članove 6., 13. i 17.

Strategije koje su navedene u poglavlju gore, a tiču se krivičnog gonjenja lica odgovornih za nasilje počinjeno nad ženama, djevojkama i djevojčicama, su sastavni dio zadovoljavanja ovih kriterijuma. U ostale strategije koje se tiču rješavanja slučajeva seksualnog nasilja spadaju:

- Javne kampanje kojima se promovira ljudska prava žena i u pitanje dovodi tolerisanje seksualnog nasilja (vidi Odjeljak 11).
- Briga za dobrobit, bezbjednost i poštovanje žrtava nasilja, u koju spadaju davanje informacija i podrške,

kao i priprema svjedoka.

- Omogućavanje povoljne sredine u sudnicama, gdje će žrtve biti tretirane sa poštovanjem, brigom i osjećajnošću.
- Dopiranje do svih žrtava seksualnog nasilja, uključujući i one nastanjene u seoskim oblastima, kako bi im se ponudile informacije o procesu krivičnog gonjenja, pravnoj pomoći, medicinskoj njezi, psihološkom savjetovanju, skloništu i ostalim sistemima podrške, uz puno poštovanje privatnosti žrtava.
- Osnivanje specijalnih sudova koji nude usmjereniji proces uz pomoć specijalno obučenog sudskog osoblja.
- Objedinjavanje sudskih prostorija sa prostorijama koje koriste pomoćne službe i službe koje pružaju savjetodavnu pomoć (pogledajte Poglavlje 4.3 Priručnika o reformi pravosuđa i rodnim pitanjima).
- Omogućavanje da dokazni postupak i procedura budu u skladu sa međunarodnim standardima, npr. u vezi sa pristankom na seksualni čin i raspoloživošću dokaza o prethodnom i kasnijem seksualnom ponašanju.
- Omogućavanje da se tokom dokaznog postupka i procedure, u sudskim prostorijama i tokom sudskog postupka, poštuju dostojanstvo i bezbjednost žrtava. Ovo može da obuhvata dozvolu da žrtva svjedoči iza zaštitnog paravana ili da ima pristup privatnoj čekaonici.

Krivično gonjenje je samo jedan od oblika odgovora reforme pravosuđa, na koji se poziva rezolucijama. Kako bi se omogućila pravda žrtvama seksualnog nasilja, može biti neophodno da se obezbijedi neka vrsta procesa priznavanja istine ili ostalih simboličnih mjera, kojima bi se priznala nepravda koja im je učinjena. Proces utvrđivanja istine i pomirenja, kao i proces nadoknade štete, treba da budu posebno usredsrijeđeni na slučajeve seksualnog nasilja, tokom svog trajanja, u svim svojim procedurama i izvještajima. Komisije za utvrđivanje istine i pomirenje treba da posvete pažnju pružanju podrške i zaštiti potreba žrtava seksualnog nasilja onda kada žrtve dođu da svjedoče. U Sijera Leoneu, npr. žrtve seksualnog nasilja su ispitivale isključivo žene komesari, a same žrtve su mogle da odluče da li žele da svjedoče na saslušanju otvorenom ili zatvorenom za javnost i da li žele da njihove izjave budu tretirane kao povjerljive.

Odjeljak 11

Razbijanje tabua

NVO *Medika Kosova* pokušava da razbije tabue vezane za seksualno nasilje počinjeno tokom rata na Kosovu, koristeći pri tom kampanje, izvještaje medija, radio i TV programe da javnost obavijesti o položaju žena silovanih tokom rata.

Medika Kosova, takođe, saraduje sa ostalim organizacijama iz mreže žena Kosova kako bi se zalagala za osnivanje fonda za nadoknadu štete žrtvama silovanja počinjenog tokom rata na Kosovu.

Izvor informacija: *Medica Mondiale*, Kosova, <http://www.medicamondiale.org/en/projekte/kosova/>

Oni svjedoci koji su svjedočili na ročištima zatvorenim za javnost su dobili hranu, piće i medicinsku pomoć, uz prevoz do i od mjesta na kome se odvijalo ročište, a u slučajevima gdje je to bilo neophodno, bilo im je obezbijedeno i prenoćište. Slično ovome, programi za davanje odštete treba da se izričito usredsrijede na žrtve seksualnog nasilja, kao na jednu od kategorija korisnika ove pomoći. Kao vid odštete mogu da budu uvrštene i psihosocijalna i medicinska pomoć. Simbolična odšteta može pomoći da se riješi proces društvene odmazde kojoj su podvrgnute žrtve seksualnog nasilja, poput isključivanja iz zajednice ili napuštanja od strane bračnog partnera.⁴⁸

4.6 U pripremama za slanje osoblja u mirovne misije

Rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti posebnu pažnju posvećuju načinu na koji države pripremaju svoje osoblje za slanje u mirovne misije. Ovim rezolucijama se države pozivaju da:

- Rodna pitanja uvrste u nacionalne programe obuke za vojno osoblje i pripadnike civilne policije, prije njihovog slanja u mirovne misije
- Preduzmu korake na sprječavanju seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i da obezbijede da postoji pozivanje na odgovornost ukoliko dođe do takvog ponašanja
- Uspostave mjere kojima bi se veći broj žena slao u mirovne misije

Obuka pripadnika vojske i civilne policije

Rezolucijama se daju neke specifične preporuke o pitanjima koja bi trebalo uvrstiti u obuku za pripadnike vojske i civilne policije, prije njihovog slanja u mirovne misije i tokom boravka u njima, u koje spadaju:

- Značaj uključivanja žena u sve mjere za očuvanje i izgradnju mira na svim nivoima
- Zaštita, prava i specifične potrebe žena
- Zaštita civila, uključujući žene, djevojke i djevojčice
- Nulta tolerancija UN-a prema seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju
- Sprječavanje seksualnog nasilja nad ženama, djevojkama i djevojčicama tokom i nakon sukoba
- Svijest o HIV/AIDS-u.

Pogledajte: SCR 1325, Član 6.; SCR 1820, Članove 7. i 8.; SCR 1888, Članove 19. i 21.

Premda je osnovna odgovornost za obuku pripadnika mirovnih misija na zemljama iz kojih oni dolaze, Odjeljenje UN-a za mirovne operacije (DPKO) je izradilo materijal za obuku koji mogu koristiti države, a u koji spadaju kompilacije dokumenata za opštu obuku prije slanja u mirovne misije pripadnika vojske i civilne policije (vidi Odjeljak 12). Ova dokumenta u velikoj mjeri koriste institucije koje se bave sprovođenjem

obuke za pripadnike mirovnih misija. DPKO, takođe, nacionalnim i regionalnim centrima za obuku nudi savjetodavnu pomoć i dodatnu obuku, kao i obuku budućih instruktora.⁴⁹

Procjena potreba za obukom koju je DPKO sproveo 2008. godine je pokazala da, tamo gdje se sprovodi obuka prije stacioniranja snaga, obično budu uvrštene i teme seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, kao i HIV/AIDS.⁵⁰ Neophodno je da se dovoljno vremena posveti obuci o borbi protiv seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Obuka daje mogućnost da se u detalje razmotre pravila data pravilnicima UN-a, uključujući i značenje pojma „zabrane zblizavanja“, okolnosti u kojima se seksualna veza sa osobom iz zemlje domaćina smatra „iskorištavanjem“ i odgovornosti osoblja koje ili zatrudni ili prouzrokuje trudnoću tokom boravka u mirovnoj misiji. U obuku takođe treba da spadaju procedure za prijavu navodnog postojanja seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i za istragu ovih navoda i za reagovanje na njih (onoliko koliko je to primjenljivo na datom komandnom nivou), kao i za periodično i sistematsko praćenje i dodatne aktivnosti. Ujednačenija obuka između država može pomoći da se prevaziđu razlike u načinima na koji mirovne snage iz različitih država shvataju svoj odnos sa zajednicom domaćinom, imajući u vidu pri tom njihov odnos prema ženama i djevojkama.

U mnogim zapadnim državama je načinjen značajan napredak u razvoju i sprovođenju obuke za pripadnike mirovnih misija kojom se obuhvata veliki broj pitanja navedenih u rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti. NATO se, takođe, obavezao da će pitanja ženskog viđenja stvari, kao i rodna pitanja uvrstiti u programe obrazovanja i obuke na svim nivoima.⁵¹ Premda je ovakav tok događaja dobrodošao, iz ovih zemalja dolazi samo veoma mali broj pripadnika mirovnih misija.

Najveći dio pripadnika mirovnih misija pod vođstvom UN-a dolazi iz zemalja u razvoju (najviše iz Bangladeša, Indije i Pakistana) koji, uopšteno gledano, prolaze manje sistematičnu obuku o rodnim pitanjima, ukoliko je uopšte i prođu. Međutim, ima nekoliko primjera, koji dosta obećavaju, o tome da su rodna pitanja uvrštena u obuku pripadnika mirovnih misija:

- Na kursu za obuku u Institutu za mirovne

Odjeljak 12

Primjeri materijala za obuku za pripadnike mirovnih misija, koji se odnosi na žene, mir i bezbjednost

DPKO Core Pre-deployment training modules – Osnovni moduli obuke pred stacioniranje, 2009. http://pbpu.unlb.org/PBPS/Pages/Public/library.aspx?ot=2&scat=393&menukey=4_5_2
(Poglavlje 3 se odnosi na žene, mir i bezbjednost i zaštitu djece; Poglavlje 4 se odnosi na SEA i HIV/AIDS)

DFID/DFAIT “Gender and peacekeeping training course” – “Obuka o rodnim pitanjima i očuvanju mira”, 2002. <http://www.genderandpeacekeeping.org>

operacije Bangladeša se obrađuje sada ažurirani Standardizovan opšti modul obuke UN-a o rodnim pitanjima u mirovnim misijama.⁵²

- U Centru za obuku za mirovne misije Južne Afrike svake godine se nudi dvonedjeljni kurs za obuku pripadnika odjeljenja za odbranu i ostalog vojnog osoblja u višim činovima, kako bi postali savjetnici za rodna pitanja u vojsci. Obuka se, takođe, nudi i onima koji na civilnom nivou donose odluke u mirovnim misijama.⁵³
- Nezavisni Institut za obuku pripadnika mirovnih operacija nudi besplatno učenje elektronskim putem, u koje spada i kurs o *Rodnoj perspektivi u mirovnim operacijama pod vođstvom Ujedinjenih nacija*, namijenjen pripadnicima mirovnih snaga iz Afrike, sa Kariba i iz Južne Amerike. Ovaj kurs je do sada prošlo više od 15.000 sadašnjih i potencijalnih pripadnika mirovnih snaga, koji uglavnom dolaze iz afričkih zemalja, Bangladeša i Pakistana. U martu 2010. godine, Institut za obuku pripadnika mirovnih operacija je ponudio novi kurs pod nazivom *Sprječavanje nasilja nad ženama i rodne neravnopravnosti u mirovnim misijama*.⁵⁴
- Pirson centar za mirovne misije je osmislio dvonedjeljni kurs o borbi protiv RN-a za pripadnike policije sa međunarodnog nivoa, koji učestvuju u AU/UN misiji u Darfuru, a koji planira da prilagodi za upotrebu u ostalim mirovnim misijama.⁵⁵

Lekcije koje su države naučile, vezano za obuku pripadnika vojske i policije prije njihovog slanja u mirovne misije, obuhvataju:

- Dugoročnu pripremu vojnih trupa i policije za mirovne misije, koja je neophodna kako bi se razvile potrebne vještine i sklonosti. Obično je vrijeme prije stacioniranja trupa veoma kratko, čime se smanjuju mogućnosti za smislenu pripremu. Svijest o rodnim pitanjima treba integrisati širom nastavnih planova i programa za policiju i vojsku.
- Obuku treba započeti usredsređivanjem na praktična pitanja, poput onih *kako* primijeniti SCR 1325, prije nego li na normativni i teorijski sadržaj vezan za rodna pitanja.
- Treba da postoji obuka koja će se specifično odnositi na svaku pojedinačnu misiju, i u okviru nje orijentacija zajednici, pri čemu u ovo spada usredsređivanje na rodnu dinamiku na lokalnom nivou, pri čemu treba izričito obraditi načine na koje se može spriječiti i odreagovati na seksualno nasilje.
- Reagovanje na napade koji imaju u sebi seksualnih elemenata treba da bude sastavni dio vježbi misije i obuke zasnovane na studiji slučajeva ili na datom scenariju.
- Stručno znanje raspoloživo na nacionalnom nivou, koje mogu da pruže organi poput ministarstava za pitanja žena/rodna pitanja i ženske OCD, može da potpomogne obuku koja se sprovodi prije stacioniranja trupa.
- Treba da postoji sistematska procjena uticaja koji obuka ima tokom i nakon stacioniranja trupa, u koju bi potencijalno mogle da budu uključene organizacije žena iz zemlje domaćina.⁵⁶

Pogledajte Priručnik o obuci o rodnim pitanjima za pripadnike sektora bezbjednosti.

Sprječavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i odgovornost za njega

Proteklih godina UN su kritikovane zbog navodnog seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja koje su nad lokalnim stanovništvom počinili pripadnici mirovnih misija UN-a. U UN-u postoji izričita politika *nulte tolerancije*, ali se rezolucijama Savjeta bezbjednosti o ženama, miru i bezbjednosti zahtijeva od država članica da takođe preduzmu preventivne mjere i da na snagu stave one mjere kojima će se pozivati na odgovornost za seksualno iskorištavanje i zlostavljanje.

Pogledajte: SCR 1820, Član 7.; SCR 1888, Član 21.

Pravila ponašanja: Osim obuke za sprječavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja neophodno je da postoje jasne smjernice o tome šta je zabranjeno ponašanje, kao i jasna procedura za podnošenje žalbi, istragu i disciplinske procedure. Kao prvi korak, države koje svojim trupama i/ili policijskim snagama doprinose mirovnim misijama, treba da obezbijede da standardi UN-a za sprječavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja budu pravno obavezujući za njihovo osoblje, bilo da ih izdaju kao komandu ili da ih uvrste u svoj krivični zakon.⁵⁷ Takođe, treba da standarde prevedu na jezike kojim govori osoblje koje su poslale u mirovne misije.

Razvoj, primjena i stavljanje na snagu ovakvih pravila ponašanja na nacionalnom nivou mogu da pomognu da se pripadnici mirovnih misija pozovu na odgovornost za počinjeno seksualno nasilje. Jasna i izričita referenca o tome da seksualno iskorištavanje i zlostavljanje ni u kom slučaju nijesu dozvoljeni, data u nacionalnom pravilniku ponašanja, može da posluži kao sredstvo kojim će se obrazovati pripadnici vojske i policije, a koje će njihovim nadređenima pomoći da zaustave ovakvu vrstu zlostavljanja.

Odgovornost za seksualno iskorištavanje i zlostavljanje: Za sprječavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i za pozivanje nekoga na odgovornost neophodno je da postoji organizaciona kultura kojom u oružanim snagama komandiri i policijski komesari sprječavaju, prepoznaju, zaustavljaju i kažnjavaju ovakvu vrstu ponašanja. Neophodno je preduzeti korake na rješavanju problema, tzv. *kulture nekažnjivosti* za seksualno nasilje u oružanim snagama i policijskim kontingentima.

Države moraju da omoguće da bilo koji pripadnika njihovog osoblja u mirovnim misijama, umiješan u seksualno iskorištavanje i zlostavljanje, bude krivično odgovoran po nacionalnom vojnom i/ili krivičnom zakonu. Određeni broj država se pridržava ove obaveze, na taj način što kažnjava počinioce otpuštanjem iz vojske, nametanjem mjera pritvora i/ili oduzimanjem činova. Navodi se da je Francuska, npr. zatvorila jednog pripadnika iz svoje mirovne misije zato što je sebe snimao tokom seksualnog odnosa sa

djecom, dok su Maroko, Nepal, Pakistan, Južna Afrika i Tunis najavili pokretanje disciplinskih mjera protiv jednog broja svojih pripadnika mirovnih misija.⁵⁸

One države koje daju svoje vojne trupe i/ili policijske kontigente u mirovne misije, treba da uvijek daju i ispune obećanje dato UN-u da će njihove mirovne snage u potpunosti poštovati lokalne zakone i da će krivično goniti svoje pripadnike mirovnih misija, ukoliko se istragom UN-a zaključi da postoji osnovana sumnja da su počinili seksualno iskorištavanje i zlostavljanje. Međutim, u ovakvom krivičnom gonjenju, nacionalnim vlastima ne idu na ruku praktične poteškoće do kojih dolazi prilikom prikupljanja dokaza i pozivanja svjedoka. Kako bi riješile ove probleme, državama koje svojim trupama doprinose misijama UN-a je preporučeno da na licu mjesta uspostave vojni sud u državi u kojoj postoje indicije da je počinjeno dato krivično djelo.⁵⁹

Za kredibilitet misije i za njenu djelotvornost je važno da se pokaže da su pripadnici mirovnih snaga krivično odgovorni za seksualno nasilje. Vraćanjem osoblja iz mirovne misije u zemlje je disciplinska mjera koja se najčešće primjenjuje u slučajevima neadekvatnog ponašanja. Kada značenje povratka u zemlju nije adekvatno objašnjeno, pod njim se najčešće smatra prosto udaljšavanje počinilaca iz mirovne misije, bez preduzimanja bilo kakvih mjera protiv njih. Uz zaštitu identiteta žrtava i svjedoka, misije treba da daju informacije zemlji domaćinu o načinu na koji se vode slučajevi seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i da žrtvi i ostalim oštećenim stranama objasne rezultate istrage. Možda je primjenljivo da viši predstavnik misije zainteresovanoj strani javno objavi da su počinioi otpušteni iz misije i da su kažnjeni, kako bi zajednica mogla da se uvjeri da su preduzete odgovarajuće mjere.

Mjere za slanje većeg broja žena u mirovne misije

Rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti se prepoznaje da žene pripadnice mirovnih misija jesu značajno oruđe za zaštitu civila, kao i za sprječavanje seksualnog nasilja nad ženama i djecom. Kada se mirovni kontigent sastoji i od muškaraca i od žena:

- njemu će lokalna zajednica više vjerovati
- on je bolje opremljen da sprovede mnoge od ključnih zadataka poput: pretresa kuća, pretresa pojedinaca, rada u zatvorima, pružanja pratnje žrtvama/ svjedocima i provjere boraca na mjestima na kojima se vrši proces RDR
- on može na bolji način da ostvari smislen kontakt sa ranjivim grupama i OCD iz lokalne zajednice
- on može na jednostavniji način da pruži pomoć ženama koje su pogođene sukobom, a kojima bi bilo neprijatno da razgovaraju sa muškarcima
- manja je vjerovatnoća da će se u njemu javljati problemi vezani za seksualno iskorištavanje i zlostavljanje
- on promovše i podržava učešće žena i njihovih organizacija u postkonfliktnom političkom procesu⁶⁰

Specijalno obučene žene pripadnice mirovnih misija

mogu da imaju poseban značaj u sprječavanju seksualnog nasilja.

Rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti se države podstiču da pošalju veći broj ženskog vojnog i policijskog osoblja u mirovne misije pod vođstvom UN-a:

Pogledajte: SCR 1820, Član 8.; SCR 1888, Član 19.

DPKO se već nekoliko godina zalaže da najmanje 10% policijskog i vojnog osoblja u mirovnim misijama treba da čine žene. Međutim, u junu 2010. godine, žene su činile svega 2,35% pripadnika mirovnih misija UN-a na vojnim funkcijama. DPKO je, 2009. godine, pokrenuo kampanju kako bi se broj žena policijskih službenika u mirovnim misijama povećao sa 8 na 20% do 2014.⁶¹

Države mogu da uvećaju regrutovanje i slanje žena u mirovne operacije:

- Postavljanjem većeg regrutovanja žena kao cilja u svoj 1325 NAP.
- Osnivanjem isključivo ženskih vojnih i policijskih jedinica koje će biti stacionirane na terenu, slijedeći pri tom primjer indijske policijske jedinice koja je 2007.godine stacionirana u Liberiji.
- Kreiranjem nacionalne politike o regrutovanju i slanju žena u mirovne misije koja obuhvata brojčane ciljeve (poput minimalnog procenta žena u svim formiranim jedinicama poslatim u mirovne misije). U policijskog službi Zambije, na primjer, postoji određeni cilj od 30% za odabir žena službenica policije za učešće u misijama UN-a, pri čemu je od oktobra 2009. godine, postignuto 12%.
- Osnivanjem posebnih jedinica u okviru kancelarija vojnog i policijskog osoblja koje treba da kontrolišu regrutovanje i stacioniranje žena.
- Imenovanjem žena na više pozicije u okviru civilnog učešća u mirovnim misijama, na primjer kao specijalne predstavnike generalnog sekretara UN-a, EU i ostalih regionalnih tijela, kao i imenovanjem na pozicije u štab DPKO-a.
- Pravljenjem nacionalne strategije za informisanje javnosti kojom se promovše regrutovanje žena u policijske i vojne snage i njihovo slanje u mirovne operacije.
- Revizijom kriterijuma vezanih za kvalifikacije, kako bi bili otpušteni oni koji su počinili diskriminaciju nad ženama.
- Rješavanjem problema rodne diskriminacije u okviru oružanih snaga i policijske službe, npr. putem rodne politike, programa jačanja položaja žena i programa za stvaranje osjetljivosti na rodna pitanja. Pogledajte Priručnik o reformi policije i rodnim pitanjima.
- Omogućavanjem dodatne obuke ženama, kako bi im se pomoglo da zadovolje kriterijume vezane za neophodnu kvalifikaciju. Na primjer, žene pripadnice policije iz Namibije, Tanzanije i Zambije su prepoznale da je ženama nedostatak vozačke vještine (UN zahtijeva da imate sposobnost da vozite terensko vozilo 4 x 4 sa ručnim mjenjačem), jedna od ključnih prepreka koje su se postavljale pred

upućivanje žena u mirovne misije. Ova prepreka je još više pojačana činjenicom da žene i muškarci često nemaju iste mogućnosti uslijed kulturnih, društvenih i ekonomskih faktora. U policijskoj službi u Tanzaniji se planira uvođenje kursa za obuku prije slanja žena u mirovne misije, samo kako bi se poboljšale njihove sposobnosti da govore strani jezik, pucaju iz vatrenog oružja i voze automobile, kako bi im se pomoglo da polože test za prijem u mirovnu misiju, a razmatra se i mogućnost da se ženama koje o sopstvenom trošku uzmu dodatne časove vožnje ti troškovi nadoknade.

- Sprovođenje specifičnog istraživanja o tome koji su to faktori koji utiču na unapređivanje regrutovanja, zadržavanja u službi i slanja žena u mirovne misije, kao i uključivanje ovih navedenih faktora u nacionalnu politiku.⁶²

4.7 Od strane država umiješanih u oružani sukob

Kao što se može i pretpostaviti, četiri rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti posebnu pažnju posvećuju slučajevima oružanog sukoba. Savjet bezbjednosti je stranama umiješanim u oružani sukob izdao izričita naređenja koja se odnose na:

- Puno poštovanje međunarodnog prava u vezi sa pravima i zaštitom žena, djevojaka i djevojčica, uključujući potpuni i automatski prestanak svih činova seksualnog nasilja nad civilima.
- Preduzimanje specijalnih mjera za zaštitu civila, posebno žena, djevojaka i djevojčica, od seksualnog nasilja, kao i od ostalih oblika nasilja.

Omogućavanje punog poštovanja međunarodnog prava koje se odnosi na prava i zaštitu žena, djevojaka i djevojčica

„Sada je opasnije biti žena nego biti vojnik u istočnom dijelu DRK.“

generalmajor Patrik Kamaer, bivši zamjenik komandanta snaga⁶³

Pogledajte: SCR 1325, Član 9.; SCR 1820, Član 2.; SCR 1888, Član 2.; SCR 1889, Član 2. i 3.

Izazovi pred obezbjeđivanjem poštovanja međunarodnog humanitarnog prava, ljudskih prava i zakona o izbjeglicama u oružanim sukobima nijesu nikakva novost, niti su ograničeni samo na zaštitu žena, djevojaka i djevojčica. Ovo je potvrđeno i ogromnim brojem poginulih i povrijeđenih civila u zonama oružanih sukoba. Međunarodni komitet Crvenog krsta već dugo radi na ovim pitanjima, pri čemu njegov rad obuhvata promociju međunarodnog humanitarnog prava i obuku u ovom pravu za oružane snage i naoružane grupe. UN imaju ključnu ulogu u vršenju političkog pritiska na države da se tokom konflikta pridržavaju svojih zakonskih obaveza.

U mnogim državama seksualno nasilje i ostale oblike kršenja ljudskih prava počinje pripadnici nacionalne policije i oružanih službi.⁶⁴ Značajan faktor u ovome mogu da budu disciplinski problemi i korupcija: seksualno nasilje nad ženama izbjeglicama u Burundiju, Keniji i Ruandi su npr. počinili vojnici date države/njene bezbjednosne snage koji nijesu bili adekvatno kontrolisani i nijesu dobili jasna uputstva od svojih nadređenih u vezi sa svojim obavezama. Često su presudan faktor bili alkoholisano stanje i lična korist od pljačke.⁶⁵

Još jedan od ključnih izazova jeste da se vaninstitucionalni učesnici i naoružane grupe primoraju na pridržavanje međunarodnog prava. S jedne strane, oni sebe ne vide kao nekog ko podliježe međunarodnom pravu, a sa druge strane im najvjerovatnije nedostaje komandna i kontrolna struktura koje bi održavale disciplinu. U svakom slučaju vaninstitucionalni učesnici rijetko kad potpadaju pod bilo kakav spoljni nadzor. Štaviše, premda se seksualno nasilje ponekad sistematski primjenjuje od strane naoružanih grupa kao metod ratovanja, ono može da bude i „oportunističke prirode“, pri čemu naoružane grupe i civili koriste haotično stanje da bi napadali žene. Dozvola da pljačkaju i siluju nekog pod prijetnjom oružjem često neredovno plaćenim pobunjenicima služi kao podsticaj da pokrenu konflikt.⁶⁶

Međunarodna zajednica je tek nedavno počela da se uključuje u rad sa vaninstitucionalnim oružanim grupama u rješavanju problema seksualnog nasilja. Postignut je određeni napredak u smislu da su se pojedine strane obavezale da će prekinuti seksualno nasilje, ali je preostao problem primjene ove obaveze:⁶⁷

- U DRK izjave o preuzimanju obaveze (*actes d'engagement*) su potpisale 22 naoružane grupe u Kivusu tokom Goma mirovne konferencije održane 23. januara 2008. godine. Potpisnice su se obavezale, da će između ostalog, prekinuti svo nasilje nad civilnim stanovništvom, sa posebnim naglaskom na žene i djecu. Nairobi communiqué, koja se usredsrijedila na strane naoružane grupe u DRK, sadrži i referencu o sprječavanju djela seksualnog nasilja. Međutim, ostaje da se zabilježi još značajnog napretka u onim državama potpisnicama koje poštuju svoje obaveze ili štite civile, sa posebnim naglaskom na zaštitu od seksualnog nasilja.
- U Obali Slonovače, Nove snage (*Forces Nouvelles*) su u januaru 2009. godine usvojile akcioni plan kojim su se obavezale da će se u oblastima pod svojom kontrolom boriti protiv seksualnog nasilja i osnovale su radnu grupu za nadgledanje primjene ovog akcionog plana. Treba nadgledati djelotvornost ovih inicijativa.

Iskustvo iz mirovnih misija UN-a pokazuje da za naoružane grupe iz opozicije i vaninstitucionalne učesnike treba prilagoditi specifične strategije ubjeđivanja i odvraćanja, predstavljene u skladu sa kulturom i sistemom uvjerenja koji vlada u datoj grupi.⁶⁸

Specijalne mjere za zaštitu civila od seksualnog nasilja

Pogledajte: SCR 1325, Član 10.; SCR 1820, Član 3.; SCR 1888, Član 3.; SCR 1889, Član 12.

Za zaštitu civila od seksualnog nasilja je neophodno da se primjene posebne strategije i specifična vrsta reagovanja, jer:

- žrtve imaju tendenciju da ne prijavljuju seksualno nasilje zbog straha od društvene odmazde i od toga da ponovo ne budu dovedene u položaj žrtve, što za rezultat ima nepotpune informacije o obrascima napada i profilu počinitelaca i njihovom broju;
- jer se seksualno nasilje uglavnom dešava na onim mjestima i u onim vremenskim periodima kada nema redovnog prisustva bezbjednosnih snaga, poput domova, kod izvora u zoru, u šumama gdje žene idu po ogrijev i u poljima gdje uzgajaju usjeve.⁶⁹

U nekim slučajevima je moguće da se potreba za ciljanim reagovanjem na seksualno nasilje uvrsti u vojnu doktrinu. Na primjer, NATO doktrinom se sada nalaže da u procesu operativnog planiranja, izvršenja i vrednovanja, snage moraju da analiziraju da li je neophodno da se primijene određene procedure na zaštiti žena, djevojaka i djevojčica od seksualnog nasilja. Međutim, u vojskama na nacionalnom nivou obično ne postoje odgovarajuće doktrine ili praktična obuka na osnovu datog scenarija ili studije slučaja, kojima bi se bavilo problemom seksualnog nasilja, i stoga ovakva vojska nije adekvatno pripremljena kako bi na terenu rješavala ove probleme.⁷⁰

Premda nema dovoljno analiza o načinu na koji oružane snage i naoružane grupe koje su direktno umiješane u oružani sukob mogu da zaštite civile od seksualnog nasilja, od značaja mogu da budu lekcije koje su naučile one snage koje su pružale humanitarnu pomoć i učestvovala u mirovnim misijama. U dobru praksu za zaštitu civila spadaju:⁷¹

- Procjena načina na koji se rizici razlikuju u odnosu na žene i muškarce, djevojke i mladiće, dječake i djevojčice i na koji način se ovi rizici mijenjaju tokom konflikta; koje su oblasti u kojima postoji najveća mogućnost da će ljudi biti izloženi seksualnom nasilju (npr. mjesta na kojima se raspoređuje humanitarna pomoć, centri za pritvor, granični prijelazi, kafici); i koje su to ostale agencije/organizacije koje mogu da pruže dodatne zdravstvene, psihosocijalne, pravne i ostale osnovne usluge.
- Potpune, periodične konsultacije za zajednicama i rizičnim grupama, kao i stalna veza sa lokalnim grupama žena kako bi se, kao izvor obavještajnih operativnih informacija, identifikovali nedostaci u zaštiti.
- Stalno NiV i prikupljanje i analiza podataka.
- Povezivanje zaštite sa jačanjem položaja žena. Žene treba uključiti u javno odlučivanje i omogućiti im da iskažu svoje potrebe u vezi sa, između ostalog, zaštitom od seksualnog nasilja. Istovremeno, opasnost od seksualnog nasilja u mnogim državama sprječava žene da uzmu učešća u javnom životu.

- Treba imati u vidu da djelotvorne mjere, uveliko zavise od konteksta u kome se primjenjuju – npr. strategije koje se primjenjuju u Darfuru (u Sudanu) gdje je konflikt usredsrijeđen na IDP kampova, ne moraju da budu primjenjive u DRK, na primjer. Uslijed razlika u nivou organizacije i brutalnosti, namjeri i stepenu u kom su prisutni problemi u sukobima, neophodno je da postoje specifično osmišljene strategije za njihovo rješavanje.

U kampovima za izbjeglice su osmišljene mnogobrojne praktične mjere za zaštitu civila od seksualnog nasilja.⁷² One se mogu primijeniti i van kampova i prilagoditi se za primjenu u npr. selima i predgrađima gdje su ljudi izloženi riziku od seksualnog nasilja kada se nađu van svojih domova. U ovakve mjere spadaju:

- Postavljanje osvjetljenja u opasnim oblastima
- Posebne higijenske prostorije za žene i muškarce
- Strateški smještene prostorije za higijenu, uzimanje vode, odlaganje smeća i ostale prostorije koje će koristiti rizične grupe
- Košenje trave na onim putevima kojima žene najčešće putuju, davanje baklji ženama i podučavanje i podsticanje žena da se kreću u grupama
- Informativne kampanje kojima bi žene bile obaviještene o načinima na koje se mogu zaštititi
- Pomoć zajednice u uspostavljanju straža u selima ili u komšiluku ili u osnivanju odbora za odbranu u selima

U jednom broju mirovnih misija su naoružane patrole i pratnja korišteni u fizičkoj zaštiti žena i djevojaka od seksualnog nasilja. Ovakve patrole i pratnja štite žene koje se bave određenim poslovima, poput sakupljanja drva za ogrijev i zahvatanja vode, koje idu na pijacu ili se bave stočarstvom, a odvijaju se u periodima visokog rizika, poput noćnih sati ili prije svitanja (vidi Odjeljak 13). Na sličan način, vojne snage mogu da pomognu da se spriječi seksualno nasilje samim svojim prisustvom u visokorizičnim časovima i na mjestima koja se smatraju mjestima visokog rizika i korišćenjem baklji i svijetlećih raketa noću⁷³. Patroliranje, i ostale aktivnosti na zaštiti civila koje sprovodi vojno osoblje, se mogu uskladiti sa radom odbora za bezbjednost iz lokalnih zajednica, a treba ih planirati i primjenjivati u konsultacijama sa ženama i muškarcima iz zajednice.

U onom periodu u kome postoje stalni rizici od pojave nasilja, vojska može da sprovede evakuaciju civila i da napravi sigurne koridore za njihovo kretanje.

SCR-ima se dalje predlaže primjena specijalnih mjera na zaštiti civila od nasilja, u koje spadaju:

- Bezbjednosna provjera kandidata za nacionalnu vojsku i bezbjednosne snage kako bi se isključili oni koji su počinili teško krivično djelo međunarodnog humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima, u koje spada i seksualno nasilje. O bezbjednosnoj provjeri su date informacije u poglavlju 4.3.
- Obuka vojnog osoblja u vezi zabrane svih oblika seksualnog nasilja i razbijanja mitova koji utiču na povećanje seksualnog nasilja tokom oružanih sukoba. O obuci policije i oružanih snaga o pitanjima

Odjeljak 13

Patrole koje obezbjeđuju stanovništvo koje sakuplja drva za ogrijev u Darfuru

Raseljene žene i djevojke u nekim državama u kojima postoje sukobi sakupljanje drva za ogrijev dovodi u posebnu opasnost od silovanja, otmice i ubistva. Kako bi zaštitili žene koje skupljaju drva za ogrijev u Darfuru, vojnici snaga za zaštitu AU su počeli da patroliraju oblastima u kojima se skuplja drvo za ogrijev. Ovakvo patroliranje su od 2007. godine nastavile zajedničke snage AU/UN-a.

Uopšteno gledano, AU patrole se sastoje od dva velika kamiona koja idu za grupom žena na rastojanju od otprilike 100 do 200 metara, unaprijed određenim putem koji vodi do mjesta na kome se skuplja drvo za ogrijev. Na svakom kamionu se nalazi patrolna jedinica koju sačinjavaju tri do pet civilnih policijskih službenika na početku kamiona i šest do osam vojnika pod teškim naoružanjem koji se nalaze u zadnjem dijelu vozila, pod otvorenim nebom.

U nekim državama ove patrole su se pokazale kao izuzetno djelotvorne. Za njihov uspjeh su, po mišljenju Ženske komisije za žene i djecu izbjeglice, bila značajna, između ostalih, i sljedeća pitanja:

- „Odbori za patroliranje oblastima u kojima se skuplja drvo za ogrijev”, koji su se sastojali od vođa zainteresovanih grupa (poput IDP žena lidera), predstavnika patrolnih snaga (žena gdje je to god bilo moguće) i posrednika, poput agencije UN-a ili NVO, su bili od suštinskog značaja za izgradnju povjerenja između učesnika i pripadnika kontrola. Odbori zajedno treba da naprave smjernice o vremenu patroliranja, učestalosti, izboru puta, rastojanju i ostalim detaljima vezanim za način na koji će se odvijati patroliranje; treba takođe i da se redovno sastaju kako bi riješili bilo koji problem do koga dođe tokom patroliranja.
- Prije nego što se započne patroliranje, sve uključene strane moraju jasno da definišu kakva je nadležnost patrolnih snaga u zaštiti ovih žena, bez obzira da li patrolne snage čine vojnici, pripadnici civilne policije ili lokalnih vlasti.
- Treba jasno naznačiti ulogu bezbjednosnih snaga države domaćina, (u onim oblastima u kojima žive izbjeglice) i bezbjednosnih snaga lokalnih vlasti (u IDP oblastima) prije nego što počne patroliranje.
- Tamo gdje je to neophodno, treba obezbijediti prevodioca, ženu po mogućnosti, da prati sve patrole u svrhu ostvarivanja komunikacije između učesnika i pripadnika patrole.
- Komandir patrolnih snaga mora da podrži uključivanje pripadnika patrole u ove patrole koje prate sakupljanje drva za ogrijev, da bude posvećen tome da se pridržava smjernica i da bude voljan da patrole sprovodi na redovnoj i predvidivoj osnovi.
- Pripadnici patrole ne smiju da se upuštaju u seksualno iskorištavanje zaštićenih učesnika u patroli i moraju biti pravno odgovorni u okviru međunarodno prihvaćenih smjernica i pravila ponašanja koji važe za mirovne misije.

Učesnici u humanitarnim misijama su naglasili koja je to analiza koja se mora primijeniti na ovakvu inicijativu za zaštitu, napominjući da je u nekim slučajevima u patrolama nad sakupljanjem drva za ogrijev bio dozvoljen raseljenim licima, pri čemu je grupa iz jednog plemena skupljala drvo za ogrijev koje pripada susjednom plemenu, čime su potencijalno pojačavane tenzije.

Izvor informacija: Bastik, M., Grim, K. i Kunz, R., *Seksualno nasilje u oružanim sukobima, pregled na svjetskom nivou i njegove implikacije na sektor bezbjednosti*, DCAF, 2007; Holt, V. Tejlor, G. i Keli, M., *Zaštita civila tokom mirovnih operacija pod vođstvom UN-a: Uspjeh, nedostaci i problemi koje treba riješiti*, DPKO/OCHA, 2009, str. 189–190.

koja se tiču žena, mira i bezbjednosti je više informacija dato u poglavlju 4.6.

- Stavljanje na snagu vojnih ili ostalih istražnih i disciplinski mjera.

Stavljanje na snagu vojnih ili ostalih istražnih i disciplinski mjera

„Suština sprječavanja nasilja je u potrebi da civilne i vojne vođe pokažu posvećenost i postojanje političke volje da riješe pitanja seksualnog nasilja.

Ne preduzimanje nikakvih aktivnosti po pitanju sprječavanja seksualnog nasilja šalje poruku da se toleriše ovakav vid nasilja. U tom smislu sam naglasio da jasna uputstva i izričite instrukcije, kao i redovne poruke u vezi sa kategoričnom zabranom seksualnog nasilja i nedvosmisleno pokazivanje, i na riječima i na djelu, da će svako kršenje ovih instrukcija i poruka biti kažnjivo, će doprinijeti smanjenju broja slučajeva seksualnog nasilja. Osim ovoga, državni organi, uključujući tu ministarstva odbrane, unutrašnjih poslova i pravde i vojnu i policijsku upravu moraju da donesu konkretne, obavezujuće mjere u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravom, ljudskim pravima i krivičnim zakonom, u koje će spadati i obuka vojnih i policijskih snaga kako bi one postale svjesne svojih obaveza po ovim gore navedenim zakonima.“

Izveštaj generalnog sekretara u vezi sa Rezolucijom 1820 Savjeta bezbjednosti UN-a⁷⁴

U slučajevima gdje se seksualno nasilje ne kažnjava, svi oni koji nose oružje silovanje smatraju ne samo sredstvom ratovanja već i ratnom zabavom.⁷⁵ Rezolucije o ženama, miru i bezbjednosti posebnu pažnju posvećuju rješavanju problema nekažnjivosti (vidi poglavlje 4.5), u koju spada nekažnjeno seksualno nasilje koje su počinili pripadnici vojske.

Pogledajte: SCR 1820, Član 3.; SCR 1888, Članove 3. i 7.

U skladu sa standardima o ljudskim pravima, nadležnost vojnih sudova treba da bude ograničena isključivo na vojne prekršaje koje počinu vojno osoblje i ne treba da se odnosi na kršenje ljudskih prava, uključujući tu krivična djela koja u sebi sadrže elemente seksualne prirode, za koja bi mogao da bude nadležan i civilni sud za krivična djela.⁷⁶ U onim državama u kojima su krivična djela koja u sebi sadrže elemente seksualne prirode, a koja su počinila vojna lica, pod nadležnošću vojnih sudova, ovi vojni sudovi u velikom broju slučajeva nijesu bili uspješni u krivičnom gonjenju počinilaca i krivičnim istragama.

NATO je odredio smjernice koje se tiču istraga za navodno počinjena djela seksualnog nasilja (i ostalih kršenja pravilnika ponašanja) od strane osoblja NATO-a, u koje spadaju:

- Vremenski okvir u kome treba imenovati istražitelja koji će sprovesti preliminarnu istragu i prikupiti dokaze

- Lanac komande kojim će se izvještavati o rezultatima preliminarne istrage
- Nadležnost za dostavljanje podataka preliminarne istrage relevantnim nacionalnim organima koji treba da sprovedu odgovarajuće disciplinske mjere
- Okvir u kome će se objaviti konačna odluka⁷⁷

Poput UN-a, NATO se oslanja na svoje zemlje članice da protiv sopstvenog osoblja primijene disciplinske mjere. U svim oružanim snagama treba da postoje jasne procedure za reagovanje na navodno počinjeno nasilje nad civilima od strane pripadnika tih oružanih snaga, u koje spadaju rigorozna istraga i, u onim zemljama u kojima je to predviđeno, krivični postupak.

5 Ključne preporuke

Politika

1. Tokom donošenja i primjene politike i odredaba koje se tiču RSB-a, treba procijeniti na koji način različite odredbe utiču na žene, muškarce, djevojke, mladiće, djevojčice i dječake a stručnjacima za rodna pitanja i ženama treba omogućiti punopravno učešće u procesu određivanja politike.
2. U svakoj politici koja se tiče RSB-a, treba izričito obraditi bezbjednosne i pravosudne potrebe žena, djevojaka i djevojčica, pitanja vezana za seksualno nasilje i treba promovisati žene kao ravnopravne učesnice u radu institucija sektora bezbjednosti
3. Treba napraviti nacionalni akcione planove za primjenu rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti putem inkluzivnog i konsultativnog procesa u kome će učestvovati pripadnici zakonodavnih organa, institucija bezbjednosti, ženskih OCD i ostali relevantni učesnici. U ove nacionalne akcione planove treba da budu uvrštene i aktivnosti na sprovođenju RSB.

Odgovornost

4. Treba nadgledati i vrednovati i) na koji način su pitanja žena, mira i bezbjednosti obrađena u programima za RSB, i ii) sprovođenje nacionalnih akcionih planova za primjenu rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti. Koristite konkretne pokazatelje i uključite ženske OCD.
5. Uspostavite sisteme kojima će se odrediti odgovornost pojedinaca zaposlenih u državnim organima, bezbjednosnim službama i mirovnim misijama za primjenu nadležnosti i obaveza određenih rezolucijama o ženama, miru i bezbjednosti, onako kako su njihove odredbe uvrštene u politiku nacionalne bezbjednosti, odbrane ili RSB-a.

Učešće žena

6. Žene treba uključiti u rad na svim nivoima uprave u sektoru bezbjednosti i institucijama koje vrše nadzor i ostaviti prostora da se uvrste informacije koje se dobijaju od ženskih OCD.
7. Žene i organizacije žena treba osnažiti da učestvuju u procesu RSB-a putem obezbjeđivanja logističke podrške i omogućavanjem njihove lične bezbjednosti, putem izgradnje kapaciteta, mentorstva i, po potrebi, pružanjem podrške stvaranju koalicija.
8. Treba razviti i sprovesti strategiju za promovisanje liderstva žena u oružanim snagama, policijskoj službi, institucijama odbrane i sudstvu.

Reforma sistema odbrane

9. Grupe žena treba uključiti u planiranje i sprovođenje programa RDR-a, pogotovo kada su korisnici žene i tokom reintegracije bivših boraca.
10. Treba preduzeti aktivnosti na smanjivanju mogućnosti da po povratku bivših boraca u civilne zajednice dođe do povećanja broja slučajeva seksualnog nasilja.
11. Treba obezbijediti da pripadnici novoformiranih ili reformisanih oružanih snaga ili policijskih službi prođu bezbjednosnu provjeru u smislu da li su počinili seksualno nasilje ili su na neki drugi način prekršili međunarodno humanitarno pravo ili zakon o ljudskim pravima, pri čemu posebnu pažnju treba posvetiti zaštiti identiteta žrtava seksualnog nasilja i njihovoj opštoj zaštiti.

Reforma policije

12. Tokom procesa reforme policije, njene operativne prakse, obuke, sistem podsticajnih mjera, mjerenje učinka, sistemu za određivanje odgovornosti treba da kao prioritet postave rješavanje pitanja RN-a. Treba razmotriti mogućnost osnivanja specijalizovanih policijskih jedinica u kojima će raditi i muškarci i žene, a koje će biti povezane sa socijalnim službama i službama za pružanje pravne pomoći.
13. Treba opredijeliti sredstva za sprječavanje seksualnog nasilja, istragu i krivično gonjenje počinitelaca, kao i za pružanje pomoći žrtvama i njihovu zaštitu.

Reforma pravosuđa

14. Treba reformisati zakone i sudsku proceduru, praksu i obuku kako bi se u njih uvrstila pitanja vezana za RN, a u skladu sa međunarodnim standardima, pri čemu posebne odredbe treba da se odnose na krivično gonjenje počinitelaca i na podršku i pomoć žrtvama seksualnog nasilja.
15. Treba povećati stepen dostupnosti institucija pravosuđa ženama i djevojkama, tako što će se pružiti podrška radu službi pravne pomoći, pomoćnicima advokata, OCD i pravnom obrazovanju za sve zainteresovane strane.

16. Sa zemljama u kojima postoje sukobi treba raditi na jačanju kapaciteta za sprovođenje krivične istrage i krivičnog gonjenja u slučajevima nasilja počinjenog nad ženama tokom oružanih sukoba, te treba sa lokalnog i međunarodnog nivoa vršiti pritisak kako bi počinioci bili krivično gonjeni.

Tokom priprema za mirovne misije

17. Praktičnu obuku o ženama, miru i bezbjednosti, u koju spada i sprječavanje seksualnog nasilja, treba uključiti u obuku za policiju i vojsku, uz koju treba dodati i posebnu obuku za pripadnike mirovnih misija, koja se konkretno odnosi na misiju u koju se oni šalju.

18. Treba ustanoviti pravila ponašanja i mehanizme za određivanje odgovornosti kojima će se rješavati slučajevi seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i treba omogućiti da svi počinioci budu pozvani na odgovornost i da to jasno bude prepoznato u zemlji domaćinu.

19. Treba osnovati specijalizovane jedinice koje će predvoditi i kontrolisati primjenu politike, strategija i obuke koje za cilj imaju povećanje broja regrutovanih žena i njihovo stacioniranje u mirovnim operacijama.

Tokom oružanog sukoba

20. Treba zabilježiti i razmijeniti strategije za zaštitu civila od seksualnog nasilja tokom oružanih sukoba, u koje spada i saradnja sa vaninstitucionalnim učesnicima i primjena vojnih disciplinskih mjera.

protiv seksualnog nasilja tokom konflikta) - www.stoprapenow.org

UNIFEM - <http://www.womenwarpeace.org/>

UN-INSTRAW Gender, Peace and Security Programme (Program o rodnim pitanjima, miru i bezbjednosti) - <http://www.un-instraw.org/peace-and-security/programme-page/>

Priručnici i uputstva za praktičnu upotrebu

Organisation for Economic Co-operation and Development, *OECD DAC Handbook on Security System Reform, Section 9: Integrating Gender Awareness and Equality (Priručnik OECD DAC o reformi sistema bezbjednosti, Poglavlje 9: Integracija svijesti o rodnim pitanjima i ravnopravnosti)*, 2009. <http://www.oecd.org/dataoecd/4/52/42168607.pdf>

UN-INSTRAW, *Planning for Action: Good Practices on Implementing UNSCR 1325 on a National Level (Planiranje zarad pokretanja akcije: dobra praksa u primjeni Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti UN-a na nacionalnom nivou)*, 2008. <http://www.un-instraw.org/images/files/Backgroundpaper1325.pdf>

UNDP i UNIFEM, *Policy Briefing Paper: Gender-Sensitive Police Reform in Post-Conflict Societies, 2007 (Rodno odgovorna reforma policije u postkonfliktnim društvima)*. http://www.unifem.org/attachments/productsGenderSensitivePoliceReform_PolicyBrief_2007_eng.pdf

Valasek, K., *Securing Equality, Engendering Peace: A Guide to Policy and Planning on Women, Peace and Security (Obezbijediti ravnopravnost i uvrstiti rodna pitanja u mirovni proces: vodič za određivanje politike i planiranje po pitanjima žena, mira i bezbjednosti)* UN-INSTRAW, 2006. <http://www.un-instraw.org/images/files/GPS/1325percent20English.pdf>

Članci i izvještaji dostupni na internetu

Bastick, M., Grimm, K. i Kunz, R., *Sexual Violence in Armed Conflict, Global Overview and Implications for the Security Sector (Seksualno nasilje u oružanom sukobu, pregled stanja na svjetskom nivou i njegove implikacije po sektor bezbjednosti)*, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2007. <http://www.dcaf.ch/publications/kms/details.cfm?ord279=title&q279=sexual&lng=en&id=43991&nav1=4>

Bettham, G. i Popovic, N., *Putting Policy into Practice: Monitoring the implementation of UN Security Council Resolutions on Women, Peace and Security (Sprovođenje politike u praksi: nadgledanje primjene Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN-a o ženama, miru i bezbjednosti)*, FOKUS i UN-INSTRAW, 2009.

6 Dodatni izvori informacija

Korisne internet adrese

DCAF Gender and Security Programme (Program o rodnim pitanjima i bezbjednosti) - <http://www.dcaf.ch/gssrtoolkit>

EPLO European National Action Plans for UNSCR 1325 (Evropski nacionalni akcioni plan za primjenu UNSCR 1325) - <http://www.eplo.org/index.php?id=249>

EU webpage on Women Peace and Security (Web stranica o ženama, miru i bezbjednosti)- <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1886&lang=en>

PeaceWomen - <http://www.peacewomen.org/WPS/Index.html>

UN Action Against Sexual Violence in Conflict (Akcija

http://www.un-instraw.org/images/documents/GPS/BackgroundPaper_1325Conf_Oslo_Nov2009.pdf

Conflict Related Sexual Violence and Peace Negotiations: Implementing Security Council Resolution 1820 (Seksualno nasilje u periodu sukoba i mirovni pregovori: primjena Rezolucije 1820 Savjeta Bezbjednosti UN-a), Izvještaj sa predavanja na visokom nivou organizovanom od strane DPA, DPKO, OCHA, UNDP i UNIFEM u ime UN akcije protiv seksualnog nasilja tokom konflikta, i u saradnji sa Centrom za humanitarni dijalog, 2009.
<http://www.stoprapenow.org/pdf/JuneColloquium-SummaryReport.pdf>

Genderforce, **Good and Bad Examples – Lessons Learned from Working With UNSCR 1325 in International Missions (Dobri i loše primjeri - naučene lekcije iz primjene UNSCR 1325 u međunarodnim misijama)**, 2007.
http://www.genderforce.se/dokument/Good_and_bad_examples_English_A4.pdf

UNIFEM, **Women Building Peace and Preventing Sexual Violence in Conflict-Affected Contexts (Žene uspostavljaju mir i sprječavaju seksualno nasilje u državama u kojima postoje konflikti)**, 2007.
http://www.unifem.org/attachments/products/Analytical_InventoryOfo_Peacekeeping_Practice_online.pdf

UNIFEM & DPKO, **Addressing Conflict Related Sexual Violence - An Analytical Inventory of Peacekeeping Practice (Rješavanje problema seksualnog nasilja u konfliktnim situacijama-analitički pregled prakse koja se primjenjuje u mirovnim operacijama)**, 2010.
http://www.unifem.org/attachments/products/Analytical_Inventory_of_Peacekeeping_Practice_online.pdf

UNIFEM, **“Women targeted or affected by armed conflict: What role for military peacekeepers?”, Wilton Park Conference Summary (Žene koje su meta tokom oružanog sukoba ili na koje taj sukob ima uticaja: kakva je uloga vojnih mirovnih snaga?) Sažetak Wilton Park konferencije**, 2008.
http://www.unifem.org/attachments/events/WiltonParkConference_SummaryReport_200805_1.pdf

Knjige i ostala izdanja dostupna na internetu

Donadio, M., i Mazzotta, C., **Women in the armed and police forces: Resolution 1325 and Peace Operations in Latin America (Žene u oružanim i policijskim snagama: Rezolucija 1325 i mirovne operacije u Južnoj Americi)**, RESDAL, 2010.

The Institute for Inclusive Security, **Inclusive Security: A Curriculum for Women Waging Peace (Inkluzivna bezbjednost: Plan i program rada za žene koje se bore za mir)**, Hunt Alternatives Fund, 2009.

FUSNOTE

- ¹ Govor održan na konferenciji NATO-a o „Ženama, miru i bezbjednosti” u Briselu u Belgiji 27. januara 2010.
- ² Neke agencije, poput OECD, radije upotrebljavaju termin „reforma sistema bezbjednosti” umjesto „reforma sektora bezbjednosti”. U ostale potencijalne termine spadaju i „transformacija sektora bezbjednosti” i „obnova sektora bezbjednosti”.
- ³ Hänggi, H., “Security sector reform”, u Chetail, V. (ur.), *Post-Conflict Peacebuilding: A Lexicon* (Postkonfliktna izgradnja mira: Leksikon), (Oxford: Oxford University Press, 2009), 1-2.
- ⁴ Izvještaj generalnog sekretara, “Securing peace and development: the role of the United Nations in supporting security sector reform”, (“Očuvanje mira i razvoja: uloga Ujedinjenih nacija u pružanju podrške reformi sektora bezbjednosti”), A/62/659–S/2008/39, str. 6.
- ⁵ Za analizu rezolucija o ovom pitanju pogledajte Otto, D., “The Exile of Inclusion: Reflections on Gender Issues in International Law Over the Last Decade”, (“Progonstvo inkluzije: osvrt na rodna pitanja u međunarodnom zakonu tokom prošle decenije”), *Melbourne Journal of International Law*, tom 10, izdanje 1, maj 2009, str. 21; Tryggestad, L. T., “Trick or treat? The UN and Implementation of Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security”, *Global Governance: a review of multilateralism and international organizations*, („Štos ili dar? UN i primjena Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti o ženama, miru i bezbjednosti”, *Globalna uprava: pregled multilateralnih i međunarodnih organizacija*), tom 15, br. 4, 2009, str. 539 – 557. Neke agencije UN-a, mnoge NVO i neke države (npr. Južna Afrika - http://www.peacewomen.org/un/9thAnniversary/Open_Debate/SouthAfrica.pdf) smatraju SCR 1325 „obavezujućom”.
- ⁶ Pogledajte npr. Zaključke Odbora za eliminisanje diskriminacije protiv žena: Libanon, CEDAW/C/LBN/CO/3 (CEDAW, 2008), para. 13, Odbora za eliminisanje diskriminacije protiv žena: Istočni Timor, CEDAW/C/TL/CO/1 (CEDAW, 2009), para. 14.
- ⁷ UNIFEM, “Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?”, („Žene koje su meta tokom oružanog sukoba ili na koje taj sukob ima uticaja: kakva je uloga vojnih mirovnih snaga?”), Sažetak Vilton Park konferencije, 2008. http://www.unifem.org/attachments/events/WiltonParkConference_SummaryReport_200805_1.pdf
- ⁸ Pearson, E., *Demonstrating Legislative Leadership: The Introduction of Rwanda’s Gender-Based Violence Bill*, (*Demonstriranje pravnog liderstva: uvod u zakon o rodnom nasilju Ruande*), (Vašington: Hunt Alternatives Fund, 2008).
- ⁹ See Gumru, F.B. i Fritz, J.M., “Women, Peace and Security: An Analysis of the National Action Plans Developed in Response to UN Security Council Resolution 1325”, („Žene, mir i bezbjednost: analiza Nacionalnog akcionog plana koji je razvijen kao odgovor na Rezoluciju 1325 Savjeta bezbjednosti UN-a”), *Societies without Borders* 4, 2009, str. 218.
- ¹⁰ Nacionalni akcioni plan Libije za primjenu Rezolucije 1325 http://www.un-instraw.org/images/documents/LNAP_1325_final.pdf (sajtu je pristupljeno 10. marta 2010).
- ¹¹ Gya, G., *Gender Mainstreaming and Empowerment of Women in EU’s External Relations Documents: European Parliament, (Integracija rodnih pitanja i jačanje položaja žena u dokumentima o vanjskim odnosima EU: Evropski parlament)*, Brisel, 2009, str. 26.
- ¹² Beetham, G. i Popović, N., “Putting policy into practice: Monitoring the implementation of UN Security Council Resolutions on Women, Peace and Security”, (Sprovođenje politike u praksi: Nadgledanje primjene Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN-a o ženama, miru i bezbjednosti”), FOKUS i UN-INSTRAW dokument za konferenciju, Oslo, 11-13. nov. 2009.
- ¹³ Pogledajte Savjet bezbjednosti UN-a o “Women, Peace and Security”, („Ženama, miru i bezbjednosti”), Izvještaj generalnog sekretara, S/2010/173, 6. april 2010., i <http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sc9914.doc.htm>
- ¹⁴ Savjet EU, *Indicators for the Comprehensive approach to the EU implementation of the United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820 on Women, Peace and Security, (Indikatori za sveobuhvatana pristup primjeni Rezolucija 1325 i 1820 Savjeta bezbjednosti UN-a o ženama, miru i bezbjednosti u EU)*, 14. juli 2010, str. 11.
- ¹⁵ Belgijski NAP, str. 4., Holandski NAP, str. 44. Pogledajte, takođe, Herma, M. i Brown, L. M., *1 YEAR NAP 1325: Evaluating the Dutch National Action Plan on UNSC Resolution 1325 after one year of implementation (Jednogodišnji NAP 1325: vrednovanje holandskog Nacionalnog akcionog plana nakon jednogodišnje primjene UNSC Rezolucije 1325)*, (Hag: Working Group 1325, 2008).
- ¹⁶ Pearson, 2008.
- ¹⁷ UNIFEM, *Women Building Peace and Preventing Sexual Violence in Conflict-Affected Contexts*, (Žene grade mir i štite od seksualnog nasilja u konfliktnim kontekstima), okt. 2007, str. 3.
- ¹⁸ Centre for Humanitarian Dialogue, “Kenyan leading women meet to make peace last”, („Vodeće žene Kenije su se sastale kako bi učinile da mir potraje”), saopštenje za javnost, 22. mart 2010; Projekat Nacionalnog dijaloga i nadgledanja procesa pomirenja u Keniji, Tačka dnevnog reda br. 4 – Dugoročna pitanja i rješenja, Nacrt izvještaja o sprovođenju, jan. 2009.
- ¹⁹ International Alert, *Integrating women’s priorities into peacebuilding processes: Experiences of monitoring and advocacy in Burundi and Sierra Leone, (Integracija ženskih prioriteta u procese izgradnje mira: Iskustva u nadgledanju i lobiranju u Burundiji i Sjevernoj Leoneu)*, Izvještaj sa radionice civilnog društva 25-29. feb. 2008, International Alert, London.
- ²⁰ Carreiras, H., “Gender Integration in the Armed Forces: A Cross National Comparison of Policies and Practices in NATO Countries”, („Integracija rodnih pitanja u oružane snage: višenacionalno poređenje politika i praksi u zemljama NATO-a”), dokument predstavljen na 26. godišnjem sastanku žena u uniformi u NATO-u, maj 2002. <http://www.nato.int/ims/2002/cwinf2002/cwinf-02.htm>
- ²¹ Na primjer, sve do 2008. godine, žene u oružanim snagama Kolumbije nijesu mogle da dobiju čin generala jer je za tu poziciju bilo neophodno prethodno iskustvo u komandovanju operativnim jedinicama, a ženama nije bilo dozvoljeno da služe u operativnim jedinicama ili njima komanduju. 2008. godine, zakonodavne odredbe, koje je uvela senatorka Marta Lusija Ramirez (koja je prije toga bila prva ministarka odbrane Kolumbije) je dozvolila da se imenuje prva žena general.
- ²² NATO, *Training and education related to gender or UNSCR 1325 and 1820 at the national level, (Obuka i obrazovanje o rodnim pitanjima ili UNSCR 1325 i 1820 na nacionalnom nivou)*, 2009: dostupno na http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50327.htm (pristupljeno 3. avg. 2010).
- ²³ Pogledajte npr. UNIFEM i DPKO, *Addressing Conflict Related Sexual Violence - An Analytical Inventory of Peacekeeping Practice, (Rješavanje seksualnog nasilja u slučaju konflikta – analitički popis praksi u očuvanju mira)*, (Njujork: UN) 2010, str. 34; UNIFEM, “Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?”, („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?”); Bastick, M., “Integrating gender in post-conflict security sector reform” („Integracija rodnih pitanja u postkonfliktnu reformu sektora bezbjednosti”) u *SIPRI Yearbook 2008: Armaments, Disarmament and International Security* (Oxford: Oxford University Press, 2008); UN INSTRAW virtualna diskusija o *Reintegrating Female EX-Combatants: Good practices and lessons learned in the disarmament, demobilization and reintegration (DDR) of women and girls (Reintegraciji žena bivših boraca: Dobre prakse i naučene lekcije u procesu razoružanja, demobilizacije i reintegracije (RDR) žena i djevojaka)*, 28. juna – 19. jula 2010.
- ²⁴ Ibid.
- ²⁵ UNIFEM i DPKO, *Addressing Conflict Related Sexual Violence - An Analytical Inventory of Peacekeeping Practice, (Rješavanje seksualnog nasilja u slučaju konflikta – analitički popis praksi u očuvanju mira)*, (Njujork: UN, 2010), 28, 34; UNIFEM, “Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?”, („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?”)
- ²⁶ A. Mayer-Rieckh i P. De Greiff, *Justice as Prevention: Vetting Public Officials in Transitional Countries, (Pravda kao prevencija: bezbjednosna provjera javnih službenika u zemljama u tranziciji)*, (Njujork: Social Science Research Council, 2007), 484.
- ²⁷ NVO citame u kompilaciji odgovora na UN SCR 1820 koju je objavio Centar međunarodne ženske tribine; Švedska fondacija za ljudska prava u saradnji sa Britanskom parlamentarnom grupom koju čine sve partije o Velikim jezerima Afrike, *Justice, Impunity and Sexual Violence in Eastern Democratic Republic*

- of Congo, (*Pravda, nekažnjivost i seksualno nasilje u Istočnom dijelu Demokratke Republike Kongo*), nov. 2008. <http://www.appggreatlakes.org/index.php/appg-reports-mainmenu-35/116-sexual-violence-report-published> (pristupljeno 30. nov. 2009), 29–30, 37; Misija u DRK, Izvještaj specijalnog izaslanika UN-a o nasilju nad ženama, dr Yakin Ertürk, feb. 2008, par. 91-94.
- ²⁸ W.G. O'Neill, "Field-notes: Liberia", („Bilješke sa terena: Libija"), (pripremljeno za UNIFEM, UNDP, DPKO, 4. jan. 2007), 1.
- ²⁹ UNIFEM, "Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?", („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?").
- ³⁰ Odjeljenje za vojsku, *FM 3.24 Counterinsurgency*, (*FM 3,24 Vojne mjere protiv gerilskih snaga*), (Vašington, 2006), Poglavlje D-34. <http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-24.pdf>
- ³¹ H. Groenewald i G. Peake, *Police Reform through Community-Based Policing: Philosophy and Guidelines for Implementation*, (*Reforma policije kroz djelovanje policije u zajednici: Filozofija i smjernice za sprovedbu*), (Njujork: International Peace Academy, 2004), 1.
- ³² E. Rehn i E. Johnson Sirleaf, *Women, War and Peace: The Independent Experts' Assessment on the Impact of Armed Conflict on Women and Women's Role in Peace-Building*, (*Žene, rat i mir: Procjena nezavisnih stručnjaka o uticaju oružanog sukoba na žene i uloga žene u izgradnji mira*), *Progress of the World's Women 2002*, (*Napredak žena svijeta u 2002. godini*), tom 1, (Njujork: UN Development Fund for Women, 2002), 13.
- ³³ Ibid., 16.
- ³⁴ Ove četiri oblasti su izvedene iz kratkog predavanja koji su pripremili UNDP i UNIFEM. Pogledajte UNDP i UNIFEM, *Policy briefing paper: Gender-sensitive Police Reform in Post Conflict Societies*, (*Strateški dokument: Rodno osjetljiva reforma policije u postkonfliktnim društvima*), okt. 2007.
- ³⁵ Ibid.
- ³⁶ Pogledajte M. Bastick, "Integrating gender in post-conflict security sector reform" („Integracija rodnih pitanja u postkonfliktnu reformu sektora bezbjednosti") u *SIPRI Yearbook 2008: Armaments, Disarmament and International Security* (Oksford: Oxford University Press, 2008), 163.
- ³⁷ UNDP i UNIFEM, *Policy briefing paper: Gender-sensitive Police Reform in Post Conflict Societies*, (*Strateški dokument: Rodno osjetljiva reforma policije u postkonfliktnim društvima*), oktobar 2007, 7.
- ³⁸ M. Bastick, K. Grimm i R. Kunz, *Sexual Violence in Armed Conflict, Global Overview and Implications for the Security Sector*, (*Seksualno nasilje u oružanom sukobu, pregled stanja na svjetskom nivou i njegove implikacije po sektor bezbjednosti*), (Ženeva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2007), 147.
- ³⁹ UNDP i UNIFEM, *Policy briefing paper: Gender-sensitive Police Reform in Post Conflict Societies*, (*Strateški dokument: Rodno osjetljiva reforma policije u postkonfliktnim društvima*), okt. 2007, 7.
- ⁴⁰ Za više informacija, pogledajte: *WHO Ethical and Safety Recommendations for Researching, Documenting and Monitoring Sexual Violence in Emergencies (Etičke i bezbjednosne preporuke WHO za istraživanje, dokumentovanje i nadgledanje seksualnog nasilja u kriznim situacijama)*, (Ženeva: WHO, 2007).
- ⁴¹ OSCE/ODIHR, *Supporting the Transition Process: Lessons Learned and Best Practices in Knowledge Transfer*, (*Podrška procesima tranzicije: naučene lekcije i najbolje prakse u prenosu znanja*), (Varšava: ODIHR, 2009), 25. http://www.osce.org/documents/odihr/2009/09/39685_en.pdf
- ⁴² Pogledajte, na primjer, International Network to Promote the Rule of Law (INPROL), *Witness Protection in Countries Emerging from Conflict*, (*Zaštita svjedoka u zemljama koje izlaze iz konflikta*), INPROL Consolidated Response (07-008), dec. 2007. <http://www.inprol.org/files/CR07008.pdf>
- ⁴³ UNDP i UNIFEM, *Policy briefing paper: Gender-sensitive Police Reform in Post Conflict Societies*, (*Strateški dokument: Rodno osjetljiva reforma policije u postkonfliktnim društvima*), okt. 2007, 9.
- ⁴⁴ UNDP i UNIFEM, *Policy briefing paper: Gender-sensitive Police Reform in Post Conflict Societies*, (*Strateški dokument: Rodno osjetljiva reforma policije u postkonfliktnim društvima*), okt. 2007, 9.
- ⁴⁵ Pearson Peacekeeping Centre, Seminar Report: Women in Peace Operations, (Izvještaj sa seminara: Žene u mirovnim operacijama), Lusaka, Zambija, 12–13. okt. 2009, 24.
- ⁴⁶ Izvještaj generalnog sekretara UN-a o RSB-u bilježi: „Elementi sektora pravosuđa, koji su odgovorni za izricanje presude u slučajevima navodnog kriminalnog ponašanja i korišćenja sile, su, u mnogim slučajevima, takođe uključeni [u sektor bezbjednosti]". A/62/659–S/2008/39, 6. Međutim, unutar sistema UN-a, reformom pravosuđa i aktivnostima na tranzicijskoj reformi se uglavnom rukovodi u sklopu vladavine prava, a ne RSB-a.
- ⁴⁷ The Huffington Post, "Rwandan War Crimes Verdict Issued in Canada; First Of Its Kind", („Presuda o ratnim zločinima u Ruandi donijeta u Kanadi; prvi ovakav slučaj"), 22. maj 2009. http://www.huffingtonpost.com/2009/05/22/rwandan-war-crimes-verdict_n_206754.html (pristupljeno 17. mart 2010).
- ⁴⁸ Za više informacija o rješavanju pitanja vezanih za seksualno nasilje u procesu tranzicijske pravde pogledajte: M. Bastick, K. Grimm i R. Kunz, *Sexual Violence in Armed Conflict, Global Overview and Implications for the Security Sector (Seksualno nasilje u oružanom sukobu, pregled stanja na svjetskom nivou i njegove implikacije po sektor bezbjednosti)*, (Ženeva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2007), 156–162; R. Rubio-Marín, "The Gender of Reparations: Setting the Agenda" („Rod nadoknada: postavljanje dnevnog reda") u Rubio-Marín, R. ur., *What Happened to the Women? Gender and Reparations for Human Rights Violations*, (*Šta se desilo sa ženama? Rodna pitanja i naknade za kršenje ljudskih prava*), (Njujork: Social Science Research Council, 2006), 20–47.
- ⁴⁹ M. Lyytikäinen, *Gender Training for Peacekeepers: Preliminary overview of United Nations peace support operations*, (*Obuka o rodnim pitanjima za pripadnike mirovnih snaga: preliminarni pregled mirovnih operacija pod vođstvom UN-a*), (Santo Domingo: UN-INSTRAW, 2007), 8; ITS/DPET, Department of Peacekeeping Operations, *Report on the Strategic Peacekeeping Training Needs Assessment*, (*Izvještaj o procjeni potreba za strateškom obukom za pripadnike mirovnih snaga*), okt. 2008, 42.
- ⁵⁰ ITS/DPET, Department of Peacekeeping Operations, *Report on the Strategic Peacekeeping Training Needs Assessment*, (*Izvještaj o procjeni potreba za strateškom obukom za pripadnike mirovnih snaga*), okt. 2008, 42.
- ⁵¹ NATO, *Bi-SC direktiva 40-1: Integrating UNSCR 1325 and Gender Perspectives in the NATO Command Structure Including Measures for Protection During Armed Conflict*, (*Integracija UNSCR 1325 i rodnih perspektiva u komandne strukture NATO-a, uključujući mjere za zaštitu tokom oružanog sukoba*), sept. 2009, 4. Za primjere obuke pogledajte: NATO, *Training and education related to gender or UNSCR 1325 and 1820 at the national level*, (*Obuka i obrazovanje o rodnim pitanjima ili UNSCR 1325 i 1820 na nacionalnom nivou*), 2009 i 2010: dostupno na http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50327.htm (pristupljeno 3. avg. 2010).
- ⁵² Lyytikäinen, 2007, Aneks 1.
- ⁵³ Lična prepiska pukovnika J. M. Bote, šefa Centra za obuku za učešće u mirovnim misijama, 8. feb. 2010.
- ⁵⁴ Ove kurseve za učenje putem interneta finansiraju u vidu nepovratne novčane pomoći vlade Argentine, Australije, Brazila, Kanade, Čilea, Hrvatske, Mađarske, Norveške, Švedske i Velike Britanije, kao i *Organisation internationale de la Francophonie*. Informacije o broju polaznika je dao Institut za obuku za učešće u mirovnim operacijama 11. februara 2010. Kurs za *Sprječavanje nasilja nad ženama i rodne neravnopravnosti* je napisala dr En Dženet Rozga u saradnji sa Megan Bastik i Anjom Ebner iz DCAF-a.
- ⁵⁵ Pearson Peacekeeping Centre, *Roundtable Report : UNSCR 1820: A Roundtable Discussion with Female UN Police Officers Deployed in Peacekeeping Operations*, (*Izvještaj sa okruglog stola: UNSCR 1820: Diskusija sa ženama policijskim službenicima koje učestvuju u mirovnim operacijama UN-a*), Njujork, 6. avg. 2009, 1.
- ⁵⁶ Pogledajte: UNIFEM, "Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?", („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?"), 6–7; DPKO, *Implementation of Security Council Resolution 1325 (2000) on Women, Peace and Security in Peacekeeping Contexts: A Strategy Workshop with Women's Constituencies from Police and Troop Contributing Countries*, (*Sprovođenje Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti (2000) o ženama, miru i bezbjednosti u kontekstu mirovnih snaga: radionica za izradu strategije sa predstavnicima žena iz zemalja koje doprinose vojnim trupama i policijskim snagama*), Pretorija, 7–9. feb. 2007, 12, 17: <http://pbpu.unlb.org/PBPS/Library/Final%20report,%20PDF%20version.pdf> (pristupljeno 3 avg. 2010); UNIFEM i DPKO, *Addressing Conflict Related Sexual Violence - An Analytical Inventory of Peacekeeping Practice*, (*Rješavanje seksualnog nasilja u vezi sa konfliktom – analitički*

- spisak praktičnih primjera iz mirovnih misija), (Njujork: UN, 2010), 42.
- ⁵⁷ Generalna skupština UN-a, "Učiniti standarde sadržane u dopisu generalnog sekretara obavezujućim za pripadnike kontingenta i standardizacija normi ponašanja tako da su one primjenjive na sve kategorije osoblja u mirovnim misijama", bilješka generalnog sekretara, A/61/645, 18. dec. 2006, par. 32–38.
- ⁵⁸ Ibid., par. 37; M.J. Jordan, "UN Tackles Sex Abuse by Troops", („UN radi na rješavanju slučajeva seksualnog zlostavljanja od strane trupa"), *The Christian Science Monitor*, 21. juni 2005. <http://www.csmonitor.com/2005/0621/p06s02-wogi.html>.
- ⁵⁹ Generalna skupština UN-a, Pismo, datirano 24. marta 2005. god., koje je generalni sekretar uputio predsjedniku Generalne skupštine, "Comprehensive Strategy to Eliminate Future Sexual Exploitation and Abuse in United Nations Peacekeeping Operations", („Sveobuhvatna strategija eliminacije seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja u budućnosti u mirovnim operacijama Ujedinjenih nacija"), A/59/710, 24. mart 2005.
- ⁶⁰ Pogledajte npr. Generalna skupština UN-a, *Report of the Special Committee on Peacekeeping Operations and its Working Group on the 2005 resumed session, (Izveštaj Posebnog odbora za mirovne operacije i njegove Radne grupe na nastavku sjednice u 2005. god.)*, A/59/19/Add.1, §12; M. Donadio i C. Mazzotta, *Women in the armed and police forces: Resolution 1325 and peace operations in Latin America, (Žene u oružanim i policijskim snagama: Rezolucija 1325 i mirovne operacije u Južnoj Americi)*, (Buenos Aires: RESDAL, mart 2010), 24–25; UNIFEM, "Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?", („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?"); UNIFEM i DPKO, *Addressing Conflict Related Sexual Violence - An Analytical Inventory of Peacekeeping Practice, (Rješavanje seksualnog nasilja u vezi sa konfliktom – analitički spisak praktičnih primjera iz mirovnih misija)*, (Njujork: UN, 2010), 43.
- ⁶¹ DPKO, *Implementation of Security Council Resolution 1325 (2000) on Women, Peace and Security in Peacekeeping Contexts: A Strategy Workshop with Women's Constituencies from Police and Troop Contributing Countries, (Sprovođenje Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti (2000) o ženama, miru i bezbjednosti u kontekstu mirovnih snaga: radionica za izradu strategije sa predstavnicima žena iz zemalja koje doprinose vojnim trupama i policijskim snagama)*, Pretorija 7–9. feb. 2007, 8; United Nations Peacekeeping, *Gender Statistics per Mission, (Rodna statistika po misiji)*, juni 2010: <http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/gender/2010gender/june10.pdf> (pristupljeno 3. avg. 2010); Pearson Peacekeeping Centre, *Seminar Report: Women in Peace Operations, (Izveštaj sa seminara: Žene u mirovnim operacijama)*, Lusaka, Zambija, 12–13. okt. 2009, 1.
- ⁶² Pogledajte: Pearson Peacekeeping Centre, *Seminar Report: Women in Peace Operations, (Izveštaj sa seminara: Žene u mirovnim operacijama)*, Lusaka, Zambija, 12–13. okt. 2009, 1, 12–13; DPKO, *Implementation of Security Council Resolution 1325 (2000) on Women, Peace and Security in Peacekeeping Contexts: A Strategy Workshop with Women's Constituencies from Police and Troop Contributing Countries, (Sprovođenje Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti (2000) o ženama, miru i bezbjednosti u kontekstu mirovnih snaga: radionica za izradu strategije sa predstavnicima žena iz zemalja koje doprinose vojnim trupama i policijskim snagama)*, Pretorija 7–9. feb. 2007, 5.
- ⁶³ UNIFEM, "Women targeted or affected by armed conflict: What role for military peacekeepers?", („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?"), 1.
- ⁶⁴ Pogledajte M. Bastick, K. Grimm i R. Kunz, *Sexual Violence in Armed Conflict, Global Overview and Implications for the Security Sector, (Seksualno nasilje u oružanom sukobu, pregled stanja na svjetskom nivou i njegove implikacije po sektor bezbjednosti)*, (Ženeva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2007).
- ⁶⁵ IASC, *Growing the Sheltering Tree: Protecting Rights Through Humanitarian Action, (Uzgojanje drveta za zaštitu: zaštita prava putem humanitarne akcije)*, sept. 2002, 135, <http://www.icva.ch/gstree.pdf>
- ⁶⁶ UNIFEM, "Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?", („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?"), 4.
- ⁶⁷ Savjet bezbjednosti, "Report of the Secretary-General pursuant to Security Council Resolution 1820 (2008)", („Izveštaj generalnog sekretara u vezi sa Rezolucijom 1820 Savjeta bezbjednosti (2008.)"), S/2009/362, 20. avg. 2009, par. 21.
- ⁶⁸ UNIFEM, "Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?", („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?"), 4.
- ⁶⁹ Ibid., 3.
- ⁷⁰ NATO, *Bi-SC direktiva 40-1: Integrating UNSCR 1325 and Gender Perspectives in the NATO Command Structure Including Measures for Protection During Armed Conflict, (Integracija UNSCR 1325 i rodnih perspektiva u komandne strukture NATO-a, uključujući mjere za zaštitu tokom oružanog sukoba)*, sept. 2009, 3.3(g); UNIFEM i DPKO, *Addressing Conflict Related Sexual Violence - An Analytical Inventory of Peacekeeping Practice, (Rješavanje seksualnog nasilja u vezi sa konfliktom – analitički spisak praktičnih primjera iz mirovnih misija)*, (Njujork: UN, 2010), 9.
- ⁷¹ IASC, *Sexual and Gender-Based Violence Against Refugees, Returnees and Internally Displaced Persons. Guidelines for Prevention and Response, (Seksualno i rodno nasilje nad izbjeglicama, povratnicima i raseljenim licima. Smjernice za prevenciju i odgovor)*, (IASC, 2005), 34; UNIFEM, "Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?", („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?"), 3–6.
- ⁷² IASC, sept. 2002, 135. Pogledajte i UNHCR, *Sexual and Gender-Based Violence Against Refugees, Returnees and Internally Displaced Persons. Guidelines for Prevention and Response, (Seksualno i rodno nasilje nad izbjeglicama, povratnicima i raseljenim licima. Smjernice za prevenciju i odgovor)*, (Ženeva: UNHCR, 2003).
- ⁷³ UNIFEM i DPKO, *Addressing Conflict Related Sexual Violence - An Analytical Inventory of Peacekeeping Practice, (Rješavanje seksualnog nasilja u vezi sa konfliktom – analitički spisak praktičnih primjera iz mirovnih misija)*, (Njujork: UN, 2010), 21–26.
- ⁷⁴ S/2009/362, 20. avgust 2009, par. 18.
- ⁷⁵ UNIFEM, "Women Targeted or Affected by Armed Conflict: What Role for Military Peacekeepers?", („Žene pod uticajem oružanog sukoba ili njime ugrožene: Koju ulogu imaju mirovne snage?"), 5.
- ⁷⁶ Izveštaj generalnog sekretara u vezi sa UN SCR 1820 (2008), par. 26.
- ⁷⁷ NATO, *Bi-SC direktiva 40-1: Integrating UNSCR 1325 and Gender Perspectives in the NATO Command Structure Including Measures for Protection During Armed Conflict, (Integracija UNSCR 1325 i rodnih perspektiva u komandne strukture NATO-a, uključujući mjere za zaštitu tokom oružanog sukoba)*, sept. 2009, 3.4.